

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

ČERNÁ KRONIKA VE 20. STOLETÍ (SROVNÁVACÍ STUDIE)
DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Josef Volf

Učitelství pro 2. stupeň ZŠ, obor ČJ-Dě

Vedoucí práce: PhDr. Jaroslava Nováková, Ph.D.

Plzeň, 2015

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně
s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

Plzeň, ... 2015

.....

vlastnoruční podpis

Poděkování:

Rád bych poděkoval PhDr. Jaroslavě Novákové, Ph.D., za odborné vedení práce.

OBSAH

1 Úvod	1
2 Žánr krátká zpráva	3
2.1 Jazyk krátkých zpráv	7
2.2 Rubrika černá kronika.....	8
2.2.1 Výrazové prostředky Černé kroniky	10
3 Posel od Čerchova, Domažlický deník.....	15
3.1 Posel od Čerchova	15
3.2 Domažlický deník.....	19
3.3 Zásady pro vlastní analýzu excerpovaného materiálu	20
4 Vlastní analýza periodik	22
4.1 Výrazy nespisovné.....	22
4.2 Expresivita	24
4.3 Kliše a ustálené obraty	26
4.4 Rým a slovní hříčky.....	28
4.5 Odkazy na jiné texty	29
4.6 Přímá řeč.....	30
4.7 Pojmenování pachatelů.....	33
4.8 Autor.....	36
4.9 Tematické zaměření zpráv	40
4.9.1 Cizinci.....	41
4.9.2 Romové.....	46
4.9.3 Duševně nemocní.....	48
4.9.4 Homosexuálové	50
4.9.5 Znásilnění	51
4.9.6 Kuriózní případy.....	54
5 Černá kronika ve vyučování.....	56
6 Závěr	62
7 Resumé.....	66
8 Použitá literatura a internetové zdroje.....	67

1 Úvod

Černé kronice se v odborném zkoumání obecně věnuje méně pozornosti, než by si zaslouhovala. Přitom sdělení o kriminálních deliktech, dopravních nehodách a lidských neštěstích plní stránky novin a internetových zpravodajských portálů. Rovněž ve vysílacích časech televizních a rozhlasových zpráv mívá tato rubrika široké uplatnění. Pro zpravodajství, které často pracuje s negativními sděleními, je černá kronika nezastupitelná.

Předkládaná diplomová práce přináší srovnávací studii novinové rubriky černá kronika, a to ve dvou zvolených českých periodikách v časovém horizontu dvacátého století. Pro práci byly využity zdroje: noviny Posel od Čerchova a Domažlický deník. Týdeník Posel od Čerchova vycházel na přelomu devatenáctého a dvacátého století a jeho nepřímý nástupce Domažlický deník (regionální mutace celostátně vydávaného Deníku) vychází od roku 1994 do současnosti. Pro noviny je charakteristická teritoriální zakotvenost (Domažlicko a blízké okolí), která se projevuje zejména výběrem zpráv.

Cílem práce je analyzovat zprávy z černé kroniky periodika Posel od Čerchova, jejichž těžištěm je období let 1910–1912, a zprávy z Domažlického deníku, které pocházejí převážně z let 2010–2012. Analýza nabídne možnost srovnat, jakými proměnami prošla rubrika, jak a zda se změnila témata zpráv, jejich zpracování, umístění a význam v samotném periodiku. Součástí práce jsou návrhy, jakým způsobem lze s černou kronikou pracovat ve školní výuce.

Práce vymezuje s pomocí odborné literatury žánr krátká zpráva, popisuje obecně problematiku černé kroniky a všímá si typických jazykových prostředků této rubriky. Studie poskytuje základní informace o zkoumaných periodikách. Vlastní výzkum třídí a hodnotí nalezené jazykové a výrazové prostředky, komentuje tematické zaměření zpráv a srovnává přístup obou periodik k těmto prostředkům. Práci doplňuje seznam literatury a přiložený kompaktní disk s excerpovanými zprávami.

Pro samotnou analýzu zpráv jsou závazná následující pravidla. Veškeré příklady vzešlé z výzkumu jsou psány kurzivou, pro zdůraznění podstatných částí zpráv užíváme tučné písmo. Zprávy neuvádíme zpravidla celé (jejich plné znění poskytuje kompaktní disk), u jazykových prostředků vypisujeme pouze konkrétní výraz. Pokud by výraz vytržený z kontextu pozbýval smyslu, zprávu krátíme [...]. U příkladů uvádíme v závorce zkratku periodika (PČ – Posel od Čerchova, DD – Domažlický deník), datum a rok vydání.

Název týdeníku Posel od Čerchova v některých případech v textu zkracujeme na Posel. Texty Posla od Čerchova (staršího z deníků) nepřizpůsobujeme současné pravopisné normě.

Není pochyb o tom, že novinářská rubrika černá kronika má v českých periodikách své pevné místo. O to více překvapuje fakt, že odborná literatura černou kroniku opomíjí nebo se jí věnuje pouze marginálně. Většina publikací spíše poskytuje rady a návody pro začínající novináře, jak psát zprávy se soudní či kriminální tematikou. Výjimkou je v tomto ohledu publikace Jiřího Homoláče A ta černá kronika!, která se zevrubně věnuje černé kronice těsně před rokem 1989 a krátce po něm. Překládaná diplomová práce „mapuje“ podobu rubriky v českých periodikách tištěných na počátku dvacátého a jednadvacátého století.

2 Žánr krátká zpráva

Pro analýzu černé kroniky je nezbytné vymezit žánr krátká zpráva. Žurnalistické útvary člení odborná literatura zpravidla na zpravodajské, publicistické a beletristické. Při definování pojmu krátká zpráva zjistíme, že se jednotliví autoři značně rozcházejí. Shoda panuje pouze ve dvou nárocích na krátkou zprávu, a sice: krátká zpráva je sdělení zpravodajského rázu a je druhem (v některých publikacích podruhem) žánru zpráva.

Bartošek přináší nejpodrobnější členění krátkých zpráv podle několika kritérií.¹ Podrobně rozpracované je kritérium žánru, jak je patrné v následujících odstavcích.

Fleš (z aglického *flash* – záblesk) je předběžná, stručná zpráva mimořádného významu, často popisující událost po uzávěrce vydání, noviny se k ní v dalším čísle zpravidla vracejí a věnují jí více pozornosti. Fleš rovněž hojně využívají tiskové agentury.

Noticka (drobnička) představuje krátkou tiskovou zprávu složenou často z jediné věty, která je nasytlena faktografickými údaji (odpovídá na otázky co? kdo? kdy? kde?). Noticky bývají součástí pravidelných rubrik *Z domova*, *Ze světa*, *Stručně* apod.

Denička obsahuje stručnou informaci bez titulku vztahující se k aktuální události. S deničkou je úzce spjata lokálka. Jedná se rovněž o drobnou zprávu, která je charakteristicky zaměřená na danou lokalitu.

Soudnička byl útvar oblíbený v období meziválečné publicistiky soustřeďující se na soudní případ z pohledu justičního projednávání.

Otvírák, trhák označuje úvodní zprávu závažného, důležitého obsahu, zprávu přitahující čtenářskou pozornost.

Sólokapr je expresivní označení zprávy senzačního obsahu, otištěné jen v jediných novinách.

Avízo. Tímto pojmem rozumíme krátké oznámení, často vydávané tiskovou kanceláří.

Anonce je inzertní oznámení.

Další kritéria dělení zpráv podle Bartoška jsou tato:

kritérium vizuální podoby zprávy – zpráva slovní, zpráva obrazová, kombinované zprávy,

---

¹ Převzato z BARTOŠEK, J. *Žurnalistika : úvod do studia*. Olomouc : 1997, s. 70-71.

kritérium délky zprávy – zprávy stručné, zprávy rozšířené,

kritérium původu zprávy – vlastní, agenturní, převzaté,

kritérium podoby zpracování – telefonát, komuniké, reportáž, referát, rozhovor, dementi, podoba příběhu.

Ruß-Mohl a Bakičová² dělí krátké zprávy podle:

kritéria žánru – fleš, noticka, lokálka, zpráva, referát, zpravodajská reportáž, zpravodajský rozhovor a anketa.

Další dělení podléhá délce zprávy, a sice na zprávy:

krátké (oznámení) – jedna nebo dvě věty,

krátké – jednosloupcové,

delší – dvousloupcové nebo třisloupcové,

zprávy s tzv. pozadím – delší zprávy, s vyčerpávajícími informacemi podanými v kontextu, pomáhají porozumět obsahu a jsou důležité pro očekávaný budoucí vývoj situace.

Osvaldová³ a kolektiv přicházejí s nejméně podrobným dělením, a to pouze dle žánru na deničku, noticku, lokálku, fleš a jednosloupek.

Z výčtů je patrné, že autoři se často rozcházejí v posouzení, které typy zpráv do výčtů krátkých zpráv zařadit a které nikoli.

Žánr krátká zpráva má určitá ustanovení, jimiž se zabývá následující pasáž. Závazné je pravidlo, že zpráva by měla přinášet odpovědi na hlavní novinářské otázky: Kdo? Co? Kdy? Kde? a na další novinářské otázky: Jak? Proč? Odkud?⁴ Nejzávažnější, nosná informace se zpravidla objeví již v titulku. Další část by měla přinést odpověď na novinářské otázky, minimálně na první čtyři, ideálně na všech sedm. Tato pasáž rovněž opakuje informaci podanou v titulku, pokud možno jinými slovy, aby se udržela čtenářská pozornost. Dále se zpráva zaměřuje na podrobnosti, důležité či zajímavé detaily. Na samý

---

² RUß-MOHL, S.; BAKIČOVÁ, H. *Žurnalistika : komplexní průvodce praktickou žurnalistikou*. Praha : 2005, s. 53.

³ OSVALDOVÁ, B. a kol. *Zpravodajství v médiích*. Praha : 2011, s. 26-27.

⁴ Němečtí žurnalisté tyto otázky označují souhrnně jako W-Fragen, podle prvního písmena otázky (Wer? Was? Wann? Wo? Wie? Warum? Woher?). Viz RUß-MOHL, S.; BAKIČOVÁ, H. *Žurnalistika : komplexní průvodce praktickou žurnalistikou*. Praha : 2005, s. 53.

závěr je prostor pro dodatečné marginální informace. Pokud je posloupnost otázek dodržena, je možné zprávu „krátit“ od konce větu po větě, aniž by byla ohrožena logika a smysluplnost obsahu zprávy.⁵ Tento typ kompozice se nazývá pyramidální a podrobně jej popisuje následující obrázek.

Zdroj: RUß-MOHL, S.; BAKIČOVÁ, H. *Žurnalistika : komplexní průvodce praktickou žurnalistikou*. Praha : 2005, s. 53.

Neméně důležité jsou i obecné nároky na každou novinovou zprávu. Osvaldová zdůrazňuje, že zprávy by měly být aktuální, nové (měly by řešit závažný problém současnosti), zajímavé (obsahem i formou zpracování), lákavé (pro cílovou skupinu – okruh čtenářů), věcně správné, přesné, úplné, spolehlivé, důvěryhodné a nestranné (jinak hrozí splnutí zprávy s komentářem). Zpráva by rovněž měla podávat čtenáři vyčerpávající informace a zodpovídat možné dotazy.⁶

Problematika aktuálnosti, novosti či čerstvosti zprávy je poměrně ožehavá. Být první, daleko před konkurencí, přináší nezřídka profesionální pochybení v podobě povrchních rešerší, nedostatečně ověřených zdrojů a také v podání nepřesných, ba dokonce zkreslených⁷ informací.

⁵ Převzato volně z Ruß-Mohl, Stephan. Bakičová, Hana. *Žurnalistika : komplexní průvodce praktickou žurnalistikou*. Praha : 2005, s. 53.

⁶ V německy mluvících zemích se vžil pro „stavbu“ krátké zprávy princip zvaný drei K, a sice: *kurz, klar kommentarlos* čili krátký, jasný a bez komentářů. Terminologie z Ruß-Mohl, Stephan. Bakičová, Hana. *Žurnalistika : komplexní průvodce praktickou žurnalistikou*. Praha : 2005, s. 54.

⁷ Zkreslení informace může být také záměrné, účelové, úmyslné. Příkladem je informace z Hospodářských novin (5. 1. 2010): Stát ročně za podporu stavebního spoření utratí přes 15 miliard, z nichž profitují hlavně stavební spořitelny. Ověříme-li dostupná fakta, zjistíme, že stát v témže roce utratil za stavební spoření pouze 13 miliard. Nepravdivý rozdíl měl posílit novinářův návrh na zeštíhlení státního rozpočtu.

Zdroj: internetový portál Asociace českých stavebních spořitelen [online]. [cit. 3. 9. 2014]. Dostupné z: <http://www.acss.cz/cz/novinari-a-odbornici/nazor-acss/>.

Lákavost či zajímavost zprávy bývá rovněž nepřímo úměrná důležitosti zprávy, totiž: pro čtenáře je často zajímavé to, co není příliš důležité. Různé kuriozity, spekulace, fámy a klepy vytlačují (zvláště pak v bulvárních médiích) ze zpravodajství důležité kauzy.

Pro krátkou zprávu je zásadní zpravodajská hodnota. Tu můžeme popsat jako soubor obecných kritérií, které činí zprávu zajímavou pro následující zpracování a zařazení do tisku. Čím více těchto kritérií zpráva naplňuje, tím větší je šance na její uveřejnění. Každá událost, kterou novinář hodlá zpracovávat, obsahuje nebo postrádá tyto kvality:⁸

Blížkost prostředí – pokud je obsah zprávy kulturně a sociálně blízký čtenářům, přitahuje větší pozornost a má větší šanci na uveřejnění.

Jednoznačnost – aby zpráva byla zajímavá pro novináře i čtenáře, musí být sama o sobě jednoznačná a srozumitelná.

Jednoduchost – nekomplikované, přehledné a snadno řešitelné události se do zpravodajství dostávají častěji než jejich protějšky.

Smysluplnost – tato kvalita rovněž těží z kulturních a sociálních zkušeností příjemců. Pokud je čtenáři zpráva příliš vzdálená, patrně se neprosadí.

Novost – silný argument pro uveřejnění zprávy v jakémkoli periodiku je její novost, čerstvost, aktuálnost.

Negativita – pozornost čtenáře prokazatelně přitahují negativní události či tragédie. Této skutečnosti nadužívají ve velkém zejména bulvární média.

Souznění – přednost dostávají zprávy, které do určité míry souzní s vkusem publika.

Překvapení – zdánlivý protiklad kvality souznění. Je však prokázáno, že pozornost přitahují zprávy pro čtenáře nevšední, neobvyklé, exotické.

Variace – pokud se například ve zprávách z domova a zahraničí objeví dvě obsahem obdobné, mají obě větší šanci na postupné uveřejnění.

Dalším, důležitým faktorem pro zařazení zpráv do tisku jsou hodnoty zpracovatelské. O tom, zda se zpráva uveřejní, či nikoli, rozhoduje to, zda je ke zprávě pořízen vhodný obrazový materiál, zda ji lze podat z určitého úhlu, zda má v sobě náznak konfliktu, zda nese prvky vhodné k převyprávění.

---

⁸ Převzato volně z OSVALDOVÁ, B. a kol. *Zpravodajství v médiích*. Praha : 2011, s. 100.

2.1 Jazyk krátkých zpráv

Obecně můžeme konstatovat, že jazyk krátké zprávy, stejně jako jazyk ostatních zpravodajských útvarů by měl být neosobní (bez zainteresování autora), citově neutrální, spisovný a jazykově správný. Osvaldová klade na zpravodajské texty požadavky týkající se přístupnosti, noremnosti, jasnosti, přehlednosti, stručnosti a objektivity:⁹

Přístupnost, srozumitelnost textu – autor musí psát takovým způsobem, aby text byl srozumitelný pro široký okruh čtenářů. Zpráva by měla být psána zejména spisovnou češtinou. Osvaldová rovněž připomíná, že spisovná norma obsahuje i prostředky méně frekventované (např. odborné termíny, cizí přejaté výrazy). S takovými prostředky by měl autor nakládat opatrně, aby příliš nenarušil přístupnost textu.

Noremnost textu – tento požadavek souvisí s přístupností textu. Zpravodajský text patří k veřejnému oficiálnímu sdělení, od kterého se vyžaduje spisovná norma. Jakékoli její porušení může být chápáno jako neúcta k příjemci (čtenáři) a svědčí o neserióznosti autora, potažmo celého média.

Jasnost – zpravodajský text by měl být jednoznačný, přesný, aby po jeho přečtení nedošlo k nesprávnému pochopení a desinterpretaci obsahu.

Přehlednost – důležitá vlastnost zpravodajského textu. Čtenář by se měl v textu snadno orientovat, jednotlivé pasáže textu by měly logicky navazovat, autor by měl být důsledný ve slovosledu.

Stručnost – příručky pro začínající novináře poskytují k otázce stručnosti celou řadu rad, které by se daly shrnout do jedné, a to: Tečka je lepší než čárka. Osvaldová rovněž varuje před užíváním nadbytečných slov v textu (například nadužívání přídavných jmen a tzv. výplňkových slov – příslovci vlastně a mimochodem).

Objektivita – Osvaldová hovoří o tom, že text považujeme za objektivní, pokud je věcný, citově a hodnotově neutrální a autor není v textu emočně zaangażován.

V této kapitole byla vymezena s pomocí odborné literatury krátká zpráva, pravidla pro její utváření a stručná charakteristika a jazyk těchto zpráv. Poznatky získané z odborné literatury jsou uplatněny v analýze rubrik černá kronika.

---

⁹ Převzato OSVALDOVÁ, B. a kol. *Zpravodajství v médiích*. Praha : 2011, s. 108.

2.2 Rubrika černá kronika

Krátká zpráva je útvar příznačný pro černou kroniku. Tuto rubriku můžeme s pomocí Homoláče definovat jako část novin, do které se umísťují texty o kriminálních deliktech, dopravních nehodách a jiných neštěstích.¹⁰ Kriminální kauzy se přirozeně neobjevují pouze v této rubrice. Pokud se jedná o případ mimořádně závažný a veřejností sledovaný, je často z rubriky vyjmut a zařazen samostatně.

Určit historii a přesný vznik černé kroniky je poměrně složité. Homoláč soudí, že její kořeny sahají až do středověku ke kramářským písním. Dalo by se však tvrdit, že prvopočátky spadají ještě dále, a sice do starověku. Již v antickém Římě zdi města pokrývaly nápisy, které nezdědka informovaly o kriminálních přečinech oné doby. Přímý vztah černé kroniky ke kramářské písni a k římským nápisům přirozeně chybí.

Homoláč detailně mapuje období mezi roky 1988–1992, kdy tuzemská černá kronika zažila renesanci. Mezníkem pro novou érou rubriky se stal 18. leden 1990, kdy se v Rudém právu objevila kronika v nové podobě.¹¹ Pronikavý rozvoj rubriky měl na svědomí dílem nárůst kriminality, ve větší míře však uvolnění poměrů a obnovení svobody slova a rychlý návrat a nástup bulvárního tisku, pro který je tato rubrika jednou ze stěžejních. Pro tzv. seriózní noviny přináší tato pravidelná rubrika jednu z poměrně mála možností, jak přitáhnout pozornost čtenáře.

V období let 1948–1989 byl oficiální tisk pod dohledem cenzury. Nedá neřici, že by totalitní režimy vynikaly nižší kriminalitou, docházelo však ke zjevné regulaci černé kroniky. Některé zprávy, například ty spojené s tematikou drog, se do rubriky dostaly minimálně, či ve velmi okleštěné podobě. Rozdílný je rovněž přístup pracovníků novin. Redaktoři přebírali zprávy od tiskových kanceláří (ČTK, TASS)¹² a nebylo pravidlem texty autorsky výrazně upravovat. Většinou se hotový (a tudíž schválený text) opatřil krátkým, mnohdy jednoslovným titulkem a takto „zpracovaný“ putoval do tisku. O kriminálních činech té doby se psalo neutrálním jazykem (souvislost s tím, že se zpráva autorsky neupravovala), aktéři zpráv nebyli jmenováni (označovaly je iniciály a věk), ve zprávách převažovaly formulace z trestního práva.

---

¹⁰ HOMOLÁČ, J. *A ta černá kronika!* Brno : 1998, s. 7.

¹¹ Tamtéž, s. 11.

¹² ČTK – Československá (Česká) tisková kancelář; TASS – tisková agentura Sovětského svazu, ale i současné Ruské federace.

Polistopadová (termín označující období 2. poloviny dvacátého století, využíván v celé práci – pozn. autora) kronika se dočkala, jak dokazuje Homoláč, mnohých změn. Začíná převládat výrazný autorský přístup. Dalo by se říci, že konečná podoba zpráv přímo podléhala jazykové kreativě jednotlivých autorů, a to do té míry, že některé z výrazných redaktorů bylo možné identifikovat i bez autorské šifry připojené ke zprávě.

Ve zprávách se objevují hovorové výrazy, zdobněliny, ironie. Zprávy získávají poutavé titulky, často dokonce rýmované. Na kvalitě zpráv se začíná velkou měrou podílet autor, rubrika se stává autorským žánrem. Tento trend vrcholí v roce 1992, v následujícím roce rubrika v Rudém právu sloučila s rubrikou Dnes se děje a v roce 1994 byly výrazné autorské zprávy nahrazeny opět „standardními“ zprávami a autorské černé kronice přestalo být věnováno tolik energie a prostoru.¹³

V současnosti černé kroniky čerpají ze zpráv policie a hasičů (svodky) či vycházejí ze zpravodajského servisu ČTK. Tyto zdroje přejímají beze změny, nebo je více či méně podrobují autorským zásahům. Výběr zpráv zařazených do rubriky je poměrně pozoruhodný. Jelikož se jedná v první řadě o zpravodajský žánr, je na místě, aby vybrané zprávy měly vysokou míru společenské závažnosti. O to více překvapuje fakt, že mezi zprávami se často objeví zprávy méně důležité (až nedůležité), marginální, ovšem tyto jsou příznačné svou kuriozitou a senzačností. Podstatný vliv na zveřejnění zprávy má samotný autor, který zprávu upřednostní před ostatními, protože se mu zdá (z nejrůznějších důvodů) důležitější či zajímavější. Dalším kritériem u autorsky upravovaných zpráv je možnost se zprávou dále pracovat po jazykové stránce. Například zajímavé jméno obce, v níž došlo k činu nebo neobvyklá okolnost, dostane do popředí zprávu jinak nevýraznou, neboť autorský záměr převáží pravidlo společenské závažnosti. To, že autor upřednostní jazykové hledisko, je pak často patrné v již v samotném titulku – viz doklady *Oběšený muž visel na Křížku* (rozuměj jeden z vrchů v Praze) či *O oba šperky jej v mladoboleslavském hotelu Větec připravil neznámý darebák*.¹⁴

O tom zda se popisovaná událost zařadí mezi vybrané rozhoduje i skutečnost, že obsahuje nějaký paradox, nebo že se dá paradoxně vylíčit. Dokladem mohou být titulky

---

¹³ HOMOLÁČ, J. *A ta černá kronika!* Brno : 1998, s. 14.

¹⁴ Tamtéž, s. 23.

Hořelo u vody (požár restaurace na hrázi přehrady) nebo *Vozila vozy do Boleslavi* (srovnaj s nošením dříví do lesa).¹⁵

Poslední, neméně důležitou instancí, která rozhoduje o zařazení zpráv, je samotné periodikum a jeho profil. Je nasnadě, že seriózní periodika budou spíše volit zprávy společensky závažnější (například užívání drog mladistvými), bulvární periodika se zaměří na zprávy senzační, anebo alespoň senzaci slibující, deníky s regionální působností se budou věnovat místním zprávám.

2.2.1 Výrazové prostředky Černé kroniky

Přehled charakteristických výrazových prostředků rubriky popsal ve své studii opět Homoláč.¹⁶ K důležitým výrazovým prostředkům, s nimiž autoři zpráv černé kroniky pracují, můžeme zařadit: užití nespisovných výrazů, užití výrazů expresivních, variace při pojmenovávání pachatelů a obětí, užití klišé a ustálených obrátů, užití rýmu a slovních hříček, užití přímé řeči a přítomnost autora v textu. V následujících odstavcích bude těmto prostředkům věnována náležitá pozornost. V této části uvádíme konkrétní příklady výhradně z Homoláčovy studie, abychom měli možnost následného srovnání s příklady z vlastního výzkumu.

Výrazy nespisovné

Užití těchto prostředků je signifikantní pro autorský přístup a svědčí o snaze autora vymezit se a odlišit od jazykově neutrálních agenturních zpráv na straně jedné a upoutat čtenářský zájem na straně druhé. Vědomé porušování spisovné normy do určité míry napomáhá k získání čtenářovi pozornosti, zvláště pokud ve zprávě dochází k přepnutí jazykového kódu (spisovný – nespisovný) zřídka. Homoláč uvádí za příklad titulek *Velvyslanectví vybilil neznámý pachatel*.

Další nespisovnou vrstvou, která v černé kronice nabývá četného uplatnění je argot¹⁷. Využívání argotu jde proti žurnalistickému pravidlu o srozumitelnosti a přístupnosti textu. Autor proto musí použít argot, který je v širší společnosti dobře znám

¹⁵ Tamtéž, s. 22, 24.

¹⁶ HOMOLÁČ, J. *A ta černá kronika!* Brno : 1998, s. 25.

¹⁷ Argot (žargon) je vrstva slovní zásoby užívaná společenskou spodinou (zloději, překupníky, narkomany). Účelem tvoření zvláštních pojmenování je utajit obsah sdělení před nezavěšenými posluchači.

(káča, vodprásknout, fízl), chce-li se vyvarovat nejasností a možnému nepochopení či zkreslení informace. Nicméně není pochyb, že vhodně zvolený argotický výraz upoutá recipienta.

Expresivita

Expresivita (neboli expresivnost) je označení pro citové zabarvení slov. Vyjadřuje hodnotící vztah, postoj nebo rozpoložení mluvčího. Zprávu lze podat zcela nociónálně, nicméně u černé kroniky, která v prvním plánu pracuje s informacemi vzbuzující emoce (kriminální činy, neštěstí), se expresivita přímo nabízí. Rubrika pracuje s expresivitou lexikální (expresivitu nese samotné použité slovo) a kontextovou (expresivita není vázána na jednotlivá slova, za expresivní můžeme označit celou větu, popř. celý článek). Kontextové expresivity docílí autor například tím, že ve zprávě užije slov z rozličných, nesourodých jazykových rovin.

Dokladem budiž kombinace slov *lkaje* a *čmajznul* v jedné větě: *Do pláče i do radosti v jednom bylo rakouskému turistovi, který přiběhl na policejní okresek, lkaje, že kterýsi lump mu v pražské Pařížské ulici čmajznul jeho neoddělitelného společníka – osobní vůz Audi.*¹⁸ Ponecháme-li bez povšimnutí slovo lump, které má samo o sobě expresivní nádech, a slovní spojení neoddělitelný společník (použité v tomto případě nezvykle pro osobní vůz), dodává užití archaického přechodníku a nespisovného slovesa textu emotivní náboj.

S expresivitou lexikální pracují autoři namnoze při tvorbě titulku. Právě expresivita je jednou z možností, jak ozvláštnit stručný text, kterým titulek bývá.

Pojmenování pachatelů

Svědčí rovněž o aktivním autorském přístupu. Zatímco před rokem 1990 bylo zažité psát o neznámém či nezjištěném pachateli či recidivistovi, nebo se jména pachatelů ukrývala v iniciálových zkratkách, po tomto roce se začíná plně projevovat kreativita autorů. Sám Homoláč napočítal na sto padesát výrazů, kterými redaktoři nazývali pachatele. Jen namátkou: *s nápravnými zařízeními již několikrát obeznámený muž; tři hlavně po setmění a ve vsí tichosti pracující hoši.*¹⁹ Z vybraných ukázek je patrné, že autor se někdy snaží pachatele a jeho počínání do jisté míry ironizovat, zesměšnit.

---

¹⁸ HOMOLÁČ, J. *A ta černá kronika!* Brno : 1998, s. 27.

¹⁹ Tamtéž, s. 29.

Klišé, ustálené obraty

Mohli bychom rovněž hovořit o automatizovaných prostředcích žurnalistiky. Tyto prostředky jsou příznačné svojí četností a tím, že se „prokopírují“ do tematicky rozličných zpráv. Jejich přítomnost ve zprávě je ambivalentní – na jedné straně bezesporu pomáhají čtenáři se snáze orientovat v textu, na straně druhé při jejich nadužívání dochází k tomu, že se čtenář nudí. Najít správnou míru užívání ustálených obrátů je záležitostí zkušenosti a dovednosti konkrétního autora.

Z ustálených obrátů typický pro černou kroniku vybíráme tyto: *pátráním bylo zjištěno; uvedeného trestného činu se dopustil; neznámý pachatel se vloupal/vniknul/odcizil; lékař konstatoval smrt; další okolnosti jsou předmětem šetření; po pachatelích se pátrá.*

Ustálený obrat často pronikne do titulku. I zde je jeho přítomnost rozporuplná. Ustálený obrat sice přispívá ke srozumitelnosti titulku, nicméně většinou potlačuje jeho nápaditost a originalitu. Neblaze se tak podílí na ztrátě primární vlastnosti titulku – upoutat.

Rým a slovní hříčka

Hovoříme o rýmu v titulku. Jeho součástí je slovo, které se objevuje v samotné zprávě. Rým má jednoznačnou funkci – vzbudit pozornost. Nebývá tak častým jevem, někdy je do titulku zasazen poněkud násilně, i na úkor srozumitelnosti (porovnej titulky *Rum-bum* a *Policie dopadla podvodné prodejce destilátů*)²⁰.

Rýmovaný titulek mívá většinou humorný náboj a spolu se slovními hříčkami svědčí o jisté jazykové ekvilibristice pisatele, viz titulky *Stánek pěkně plápolal, opilý se radoval; Robert obral Švýcara, posedí si do jara*.²¹

Slovní hříčky plní ve zprávě podobné funkce. Na rozdíl od rýmů se však objevují i v samotném textu. Homoláč uvádí tyto příklady: *Nemilosrdně loupil u Milosrdných* (název restaurace), *Padouši vnikli bystře do bistra*.²² Jak již bylo řečeno, rýmy a slovní hříčky nejsou zdaleka tolik frekventované jako ostatní výrazové prostředky. Svědčí o hravosti autora a o zjevné snaze pobavit publikum, ačkoliv obsah zprávy je většinou závažný.

---

²⁰ HOMOLÁČ, J. *A ta černá kronika!* Brno : 1998, s. 33.

²¹ Tamtéž, s. 33.

²² Tamtéž, s. 34.

Odkazy na jiné texty (metatextovost)

Je-li případ popisovaný ve zprávě podobný literárnímu či filmovému zpracování, nabízí se pro redaktora možnost, publiku povětšinou známý text do zprávy zakomponovat. Autor zprávy v těchto případech spolupracuje se čtenářem, zohledňuje jeho kulturní povědomí, počítá s jeho schopností rozpoznat známý literární text, repliku, citát. Tvůrce zprávy musí mít na zřeteli, aby text, na který (často nepřímo) odkazuje, byl cílovému publiku povědomý. V opačném případě dojde k nepochopení a citát či replika působí ve zprávě nepatřičně. Že použití těchto výrazových prostředků je odvislé od vzdělání a kreativity samotného autora, je nasnadě. Právě kreativita tvůrce dává vzniknout titulkům typu *A spali a spali* (odkaz na Karafiátovy Broučky, článek pojednává o cizincích uspaných českými prostitutkami). K epigramu Karla Havlíčka Borovského může odkazovat titulek *Nechod', holka, s pány rajdit!* (titulek kromě zmíněné metatextovosti na sebe upozorňuje i novotvarem utvořeným od vulgárního označení promiskuitních žen – rajda). A k jedné z nejznámějších balad Karla Jaromíra Erbena se váže tento poněkud cynický, až nepatřičný titulek: *Spoušť cvakla, kulka letí, družka mrtvá od dveří.*²³

Přímá řeč

Homoláč považuje přímou řeč za jeden z příznačných rysů autorského přístupu k žánru. Zatímco agenturně převzatá zpráva stroze popisuje událost, přímá řeč posouvá zprávu výrazně k příběhu. Jedná se pochopitelně o fikci, autor sám nebyl události přítomen. Dialog či vnitřní monolog pachatele je smyšlený, a to takovým způsobem, že se často jeví jako nepravděpodobný. Někdy je stylizace přímé řeči dotažena ad absurdum jako například tohoto dialogu: „*Co chcete, my zákazníci nešidíme a taky řádně platíme daně,*“ *hájili se úzkostlivě.* „*To, chceme... Právě jsme si nabrousili nože a břitvy a nemáme je na kom vyzkoušet.*“²⁴

Autor

„Přítomnost“ autora v textu dobře vystihují výše uvedené výrazové prostředky. Právě autorský přínos je to, co podle Homoláče odděluje černé kroniky před rokem 1989 a po něm. Předlistopadové kroniky nepoužívaly autorské šifry k podepisování zpráv, tvůrce zprávy zůstal anonymní. Polistopadový autor se však do textu nepromítá pouze užíváním

²³ HOMOLÁČ, J. *A ta černá kronika!* Brno : 1998, s. 40.

²⁴ Tamtéž, s. 48.

specifických jazykových prostředků či autorskou šifrou, nýbrž do textu často zasahuje jako komentátor, kritik, rádce či arbitr. Ke zprávě, kromě samotného sdělení, připojuje vlastní komentář, úvahu k události, udílí rady čtenářům (ale i obětem a pachatelům), obrací se na ně a na jednotlivých případech tepe neutěšené společenské poměry atd. V těchto komentářích je nezdědkou patrná nadsázka, ironie, zesměšnění (pachatele, oběti, situace) či sarkasmus. Humoristické, někdy až švejkovsky nezávazné „tlachání“ v autorských komentářích zajišťuje rubrice zájem čtenářů a tvůrci jistý distanc a jistotu, že jej nikdo nebude chytat za slovo, neboť šlo „pouze“ o nadsázku.²⁵ Homoláč uvádí tyto příklady autorských komentářů: *Bez pojistného bezpečnostního řetězu na dveřích raději v Praze – a asi nejen tam – nikomu neotvírejte.* (rada); *Praha už zdaleka není tím městem, v němž by se znavený noční poutník mohl bez obav procházet ulicemi.* (úvaha); *Počet krádeží je tak velký, až se tají dech. Počítejte s námi...* (obracení se na čtenáře); *Vděčným tématem vtipálků s nižším inteligenčním kvocientem...* (zesměšnění pachatelů).²⁶

---

²⁵ Volně převzato z HOMOLÁČ, J. *A ta černá kronika!* Brno : 1998, s. 54

²⁶ Tamtéž, s. 51-54.

3 Posel od Čerchova, Domažlický deník

Pro vlastní analýzu zpráv černé kroniky využívá práce dva zdroje, a sice týdeník Posel od Čerchova a Domažlický deník. Obě periodika mají společné regionální zaměření, zjednodušeně by se dalo říci, že Domažlický deník je jakýmsi nepřímým nástupcem Posla od Čerchova. Pro samotnou analýzu bude zajímavá i časová „propast“ dělící vydávání obou tiskovin. Zatímco starší z periodik, Posel od Čerchova vycházel v poslední čtvrtině devatenáctého století až do poloviny století dvacátého, tedy v čase rakousko-uherské monarchie, období I. světové války a vzniku samostatné Československé republiky a její okupace, jeho mladší nástupce je vydáváný od roku 1994 do současnosti. V obou periodikách jsou zprávy černé kroniky hojně zastoupeny, analýza se tedy může opřít o bohatý excerpovaný materiál.

3.1 Posel od Čerchova

Týdeník Posel od Čerchova vycházel od roku 1872 do roku 1945.²⁷ První číslo se ke čtenářům dostalo 30. března 1872 a neslo podtitul Týdeník pro zájmy politické, obecné a spolkové. Periodikum vycházelo pravidelně každou sobotu ve tři hodiny odpoledne. Později se čas vydání posunul – ze soboty na neděli a ze třetí hodiny na hodinu čtvrtou. Vydavatelem, nakladatelem a odpovědným redaktorem týdeníku byl Jiří Prunar (1833–1886). Spolu s bratrem Emanuelem (1855–1917) vlastnil knihkupectví a vydavatelství v Domažlicích. Emanuel Prunar se stal odpovědným redaktorem po bratrově smrti. Rodinný podnik změnil majitele roku 1917, kdy vedení přibírá Emanuelův syn Karel (1894–1954).

Předplatné periodika bylo stanoveno následovně: čtvrtletní 80 krejcarů, pololetní 1 zlatý a 60 krejcarů, roční 3 zlaté a 20 krejcarů.²⁸ Po měnové reformě roku 1892 se cena

---

²⁷ Od roku 1939 vycházel Posel jako list Národního souručenství (jediná povolená protektorátní politická strana) a jeho obsah byl silně cenzurovaný a pronacistický. Vydávání skončilo v září 1941, kdy byl list zakázán. V roce 1945 došlo k částečnému obnovení periodika, vyšlo několik čísel vázajících se na nějakou významnou událost. Po roce 1945 Posel od Čerchova zanikl.

²⁸ Pro přibližnou představu: Okolo roku 1860 byl roční plat vyššího úředníka 500 – 700 zlatých, učitele 130 a roční mzda dělníka 100 – 200 zlatých. Zdroj: internetový portál Wikipedia [online]. [cit. 4. 10. 2014]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Rakousko-uherský_zlatý.

upravila, v roce 1912 například čtvrtletní předplatné přišlo na 1 korunu 80 haléřů, roční pak na 7 korun 20 haléřů. Samostatný výtisk stál potom čtenáře 20 haléřů.

Týdeník v průběhu let ustálil svoji podobu. Posel byl tištěn na jeden list přibližné velikosti A3. Jednotlivé strany byly s výjimkou záhlaví organizovány do tří sloupců. Do listu byla v pozdějších letech vkládána příloha, zpočátku nepravidelně, později se její tisk ustálil na třetí týden v měsíci. Přílohu představoval jeden list velikosti A4 a obsahovala převážně blokovou reklamu, řádkovou a plošnou inzerci.

Samotný týdeník tvořily 4 strany. Titulní strana v záhlaví nesla informaci o ročníku periodika, čísle a datu vydání. Výraznou sazbou byl proveden název a podtitul týdeníku, pod samotným názvem byl umístěn rámeček s tiráží. První stranu povětšinou doplňovala jedna ústřední zpráva, výjimečně zpráv několik. Zpráva se vázala k významné události, ať v rámci regionu či celé země (úmrť Jaroslava Vrchlického²⁹, vyhlášení války Srbsku), pravidelně se objevovaly záznamy ze schůzí obecního zastupitelstva či výroční zprávy o hospodaření domažlické záložny. Zprávy, zejména pokud jich bylo více, pokračovaly na straně číslo dvě. První list nebyl zatížen reklamou.

Reklama otvírala sloupec druhé strany (například v roce 1911 se pravidelně v týdeníku objevovala reklama na přírodní vína F. Herinka). Následovalo dokončení zprávy z titulní strany a přibližně v polovině prvního sloupce začínala (vlastně jediná rubrika týdeníku) nesoucí název Zprávy různé. Jednotlivé zprávy této rubriky byly opatřeny vlastním titulkem, většinou jedno nebo dvouslovným. Posel se formálně nečlenil na jednotlivé rubriky, nicméně z posloupnosti a společného umístění podobných zpráv je takové dělení patné. Od samotných názvů ostatních rubrik zřejmě nakladatelé upustili v rámci úspory místa. Čtenář se v týdeníku poměrně snadno zorientoval.

Rubriku otvíraly zprávy z Domažlicka. Ty se týkaly povětšinou fungování rozličných spolků a organizací ve městě a okolí, pravidelně se zde objevovaly statistiky o sňatcích a úmrtích, vyskytovala se rovněž různorodá sdělení z blízkých měst (Horšovský Týn, Staňkov, Klenčí, Kdyně aj.)

Následovaly zprávy z monarchie nebo ze zahraničí. Nebyly tak četné, často (zejména v případě zpráv ze zahraničí) se jednalo o různé senzace či kuriozity. Tato sdělení pocházela povětšinou z ostatních dostupných tiskovin a Posel je přebíral, překládal a dále upravoval. Dalo by se říci, že dostupné tiskoviny nahrazovaly neexistující tiskové

---

²⁹ Zprávu lze významem vnímat jako celostátní (Vrchlický jako výrazná osobnost) i regionální (místo úmrtí).

agentury. Zprávy z rakousko-uherské monarchie byly oproti zprávám ze zahraničí četnější a věnovaly se například novým zákonům, nařízením, statistikám apod.

Dále týdeník přinášel oznámení týkající se kultury. Objevovala se zpravidla na třetí straně, i když jejich umístění nebylo zdaleka tak pevné. Zhusta se také vkládala mezi zprávy regionální nebo byla umístěna poblíž reklamy. Tato oznámení přinášela poměrně ucelený kulturní servis, informovala čtenáře o kulturních akcích ve městě i mimo něj v době posvícení, plesů, věnečků, tancovaček a měla jednoznačně informativní charakter.

Třetí stranu zakončovala tabulková statistika z týdenního trhu v Domažlicích, následovala inzerce či reklama. Reklama na druhé a třetí straně se přizpůsobovala sloupcům textu. Zatímco v prvních ročnících byla velmi jednoduchá a zpracováním prakticky nevystupovala z ostatních zpráv, v průběhu let získala výrazné grafické prvky a v období první republiky byla již barevná. Na druhé a třetí straně se reklama objevovala méně (na obě strany připadlo zpravidla pět až sedm reklam), ovšem strana poslední, čtvrtá, patřila reklamě a inzerci docela. Zde se doporučovaly ke koupi výrobky z monarchie, ale i zahraniční (bujónové kostky Maggi), inzerovaly se zde nabídky zaměstnání a podnájmů či pronájmů, reklamu si tu dělaly výrobní podniky města, ale i hostince a hotely. Na poslední straně se také objevovaly příspěvky občanů, rozličné výzvy, poděkování apod. V této době se už běžně používaly reklamní články, které byly podobou zpracování a umístěním nerozeznatelné od ostatních zpráv (měly zpravidla i svůj titulek). Že se jedná o reklamu, poznal čtenář až po jejím přečtení.

Posel od Čerchova neměl pevné rubriky, ačkoliv řazení podobných témat a způsob umístění zpráv se rubrikám velmi podobaly. Zprávy s kriminální tematikou a zprávy informující o různých tragédiích a neštěstích se v Poslu vyskytovaly s železnou pravidelností, prakticky v každém čísle. Jejich počet byl různý, kolísal v rozpětí mezi třemi a pěti zprávami na vydané číslo. Bylo-li zpráv z černé kroniky výjimečně více, vztahovaly se obsahem za hranice regionu či země. Jednalo se o mimořádně brutální činy, několikanásobné vraždy (žen, dětí), které otřásly Evropou a šířily se z periodika do periodika. Zajímavostí těchto zpráv je jejich délka (vybočovaly z definice krátké zprávy) a patrná beletrizace – zpráva se objevuje namnoze jako příběh.

„Standardní“ zpráva černé kroniky Posla byla uvedena krátkým titulkem (nejčastěji jedno až dvě slova) a povětšinou čerpala z událostí domažlického regionu. Velmi zajímavé

je u Posla sledovat problematiku tzv. novinářských kachen³⁰. Ty se v periodiku objevovaly poměrně často a nevyhnuly se ani černé kronice. Ve snaze otisknout zprávu – senzaci nedocházelo často k verifikaci informace a zpráva, neověřená z více zdrojů, putovala do tisku. Příkladem za všechny může být zpráva s jednoznačně ironickým titulkem Pochutnali si:

Pochutnali si (PČ 9. 3. 1912)

V Klenčí u Domažlic byl nucen jistý hospodář zabít dobytče, jehož maso však prohlásil zvěrolékař k požívání za nezpůsobilé a nařídil dobytče zakopat. V noci však ze stodoly někdo půl zdechliny ukradl, a když ráno zbývající půlku vyváželi k zakopání, sebrali jim zbylou pečínku a snědli. O případu se dozvědělo četnictvo, které pachatele vypátralo a předalo soudnímu stíhání.

Zpráva bezpochyby kuriózní, i když v jednání pachatele poněkud nelogická, sklídila jistě čtenářský ohlas a zájem. O týden později bylo vše jinak – jak vysvětluje zpráva s půvabným názvem Jarní kachna.

Jarní kachna (PČ 16. 3. 1912)

prolétna minulý týden četnými časopisy ze zprávou z Klenče po názvem „Pochutnali si“. Jak se nám z Klenče oznamuje, není zprávě té zbla pravdy.

Nepochybně pozoruhodné je umístění zpráv v periodiku. Zatímco například oznámení z kulturní sféry neměla, jak již bylo řečeno, v týdeníku pevné místo, zprávy z černé kroniky se objevovaly společně zpravidla na samém konci rubriky Různé (třetí strana Posla). Následovala vlastně jen inzerce a reklama. Už bylo řečeno, že zprávy o zločinech, neštěstích a lidských tragédiích jednoznačně přitahují čtenářskou pozornost a zájem a pro seriózní periodika jsou tato sdělení jednou z mála možností, jak konkurovat bulvárním tiskovinám.

---

³⁰ Novinářská kachna je termín vzniklý doslovným překladem německého die ZeitungsEnte. Pozoruhodná je samotná etymologie slova, neboť u zrodu termínu stála v tomto případě slovní hříčka. Senzační zpráva se ve francouzském tisku označovala slovy Non testatum – neověřeno a příslušnou zkratkou N. T. Fonetická podoba zkratky [enté] se nápadně podobá německému die Ente. Zdroj: internetový portál Wikipedia [online]. [cit. 4. 10. 2014]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Novinářská_kachna.

Umístění černé kroniky v těsné blízkosti reklam a inzertů bylo patrně velmi dobře promyšlené, neboť čtenář těchto zpráv, byl s reklamou snáze a jistě konfrontován.

Zcela pominout nemůžeme ani grafickou podobu zprávy. Titulek zprávy býval zpravidla součástí zprávy (úspora místa) a byl rozlišen pouze tučným písmem. Jednotlivé zprávy na sebe navazovaly bez odsazení, celé periodikum tak působilo velmi celistvým (nikoli nepřehledným) dojmem. Zprávy nebylo zvykem doplňovat obrazovým materiálem, důvod je nasnadě – časová i finanční náročnost takového počínu nakladatele odrazovala, obrazové (a to velice zdařilé a kvalitní) zpracování měly v té době pouze reklamy a plošné inzeráty, kde práci grafika platil objednavatel.

3.2 Domažlický deník

Domažlický deník začal vycházet v roce 1994. Jeho vydavatelem je novinářský koncern VLTAVA-LABE-PRESS, a.s. (dále jen VLP), který vydává v tuzemsku devadesát čtyři regionálních titulů, z toho 71 regionálních deníků, 23 týdeníků. Regionální deníky mají dominantní postavení ve svých regionech, podávají jednak zpravodajství z nejbližšího okolí čtenáře, jednak zprávy z České republiky a zahraničí. Průměrný denní náklad všech titulů VLP, cca 225 tisíc výtisků, si denně přečte 913 tisíc čtenářů, což představuje asi 38 % trhu se zpravodajskými deníky. Vydavatelství patří koncernu Verlagsgruppe Passau, který v Německu vydává například regionální noviny Passauer Neue Presse. V České republice je VLP majoritním vlastníkem společnosti Astrosat, která vydává TV magazín, TV Star a TV mini, a spoluvlastníkem společnosti Melinor, která vydává časopis Glanc.³¹

Domažlický deník vychází šestkrát týdně (od pondělí do soboty) v přibližném nákladu: pondělí 2 600 výtisků, úterý 2 300, středa 3 100, čtvrtek 2 300, pátek 5 300, sobota 3 100 výtisků. Abonentům je deník distribuován do domova zpravidla před osmou hodinou ránní, jeho cena je v současnosti (2014) 15 Kč.

Strukturou je deník podobný ostatním mutacím, vychází v pravidelném rozsahu 16 až 32 stran a klade důraz zejména na regionální zpravodajství, kterému je věnován celý první sešit. Jednotlivé redakce obstarávají podklady pro úvodní články a doprovodný obrazový materiál. Je pravidlem, že otvírák s fotografií pochází právě z daného regionu.

---

³¹ Zdroj: internetový portál VLTAVA-LABE-PRESS a.s. [online]. [cit. 15. 10. 2014]. Dostupné z: <http://www.vlp.cz/denik-zapadni-cechy/domazlicky-denik.html>.

Na první straně deníku se objevují zpravidla dvě až tři zprávy a stejný počet fotografií. Druhá a třetí strana připadá na rubriku Domažlicko a je vyhrazena zprávám vymezeným teritoriálně bývalým okresem Domažlice. Na čtvrté straně má pevné místo rubrika Černá kronika. Pátá strana je vyhrazena inzerci a reklamě.³² Tato strana je výjimečně doplňována zprávami černé kroniky, popřípadě regionálními. Šestá strana je určena pro rubriku Z regionu. Zde jsou ve spolupráci s ostatními lokálními redakcemi umístěny zprávy z území Plzeňského kraje. Sedmá strana má rubriku Servis, která se podrobně věnuje kulturním událostem na Domažlicku. Osmá strana je vyhrazena rubrice Kultura, ta přináší buď zprávy navazující na rubriku Servis (tj. regionálně zaměřené), nebo zprávy neregionální – rozličná interview, recenze, kritiky. Strana devět je vyhrazena pro zprávy o počasí a doplňuje ji horoskop, křížovka či sudoku. Strana deset je nadepsána jako U nás doma a jsou zde otištěny příspěvky a fotografie čtenářů. Jedenáctou stranu obsadil televizní program, další strana poskytuje prostor publicistice.

Druhý sešit periodika otevírají rubriky Události a Česká republika, následují rubriky Zpravodajství a Ze zahraničí, poté rubrika Zábava a Sport. Mezi dvě poslední je vsazen list s inzercí.³³

3.3 Zásady pro vlastní analýzu excerpovaného materiálu

Předkládaná práce si v úvodu vytkla za cíl provést srovnávací studii zpravodajské rubriky černá kronika ve dvacátém století. Pro analýzu byl zvolen týdeník Posel od Čerchova a Domažlický deník, tedy tiskoviny teritoriálně spjaté s regionem (či s bývalým okresem) Domažlice. Excerpovaný materiál Posla od Čerchova má těžiště v letech 1910–1912, u Domažlického deníku pracujeme převážně se zprávami z let 2010–2012.

Budeme-li vycházet ze studie Jiřího Homoláče A ta černá kronika!, která mapuje období krátce před rokem 1989 a detailně pak rozmezí let 1990–1992, zjistíme, že černá kronika z let 1948–1989 je příznačná tím, že zprávy podléhají cenzuře, většinou jsou převzaté z agenturních zdrojů a nebývají příliš upravovány. Naproti tomu u zpráv z „černé

---

³² Nabízí se srovnání se strategií Posla od Čerchova, kde po zprávách černé kroniky dostala rovněž výrazný prostor inzerce a reklama.

³³ Toto, poněkud schematické rozdělení, je typické pro roky 2010–2012. Při listování vydáními z roku 2015 bychom museli konstatovat, že proběhly dosti výrazné změny, mimo jiné i v rubrice Černá kronika, která obsahuje méně zpráv a celá strana je jí vyhrazena pouze v sobotním vydání.

rubriky“ po roce 1989 převažuje autorský přístup a zprávy jsou výrazně upravovány, a to do té míry, že lze hovořit o jednotlivých autorských stylech tvůrců rubriky. Homoláč podotýká, že v roce 1992 nový způsob psaní černých kronik dosáhl pomyslného vrcholu. Poté přišla stagnace a žánru nebylo již věnováno tolik prostoru a tvůrčí autorské energie.³⁴

Ve shodě s Homoláčem rozhodli jsme se podrobit excerpované zprávy analýze jazykové a obsahové. Z jazykového hlediska nás budou zajímat výrazové prostředky typické pro tuto rubriku, tedy užití nespisovných slov, slov expresivních, přítomnost klišé a ustálených obrátů, užití rýmu a slovní hříčky, využívání odkazů na jiné texty, přítomnost přímé řeči, práce s pojmenováváním pachatele a přítomnost autora ve zprávě.

Po stránce tematické se budeme zaobírat zprávami, ve kterých se většinová společnost (tedy i autoři zpráv) určitým způsobem vymezuje vůči různým menšinám. K těmto náležejí cizinci, Romové, duševně nemocní, homosexuálové. Rovněž nás bude zajímat, jakým způsobem přistupuje rubrika k závažnému deliktu znásilnění.

K tomuto třídění inspirovaném Homoláčem přistupujeme ze dvou důvodů: dělení Homoláčovo pokrývá širokou množinu výrazových prostředků žánru a pestrou škálu témat, která budou zastoupena v excerpovaných zprávách; vyjdeme-li z Homoláčových kritérií, můžeme lépe postihnout posun a změny, které kronika prodělala od roku 1992 do současnosti a porovnat se stavem rubriky na počátku dvacátého století. Tím docílíme určité kontinuity, a získáme tak celistvý obraz vývoje žánru napříč stoletím.

Ve vlastním výzkumu byly zprávy podrobeny důkladné analýze a roztříděny podle kritérií uvedených výše. Zprávy, u kterých byl nalezený sledovaný výrazový prostředek či hledané téma, zpravidla neuvádíme v práci celé (jejich úplné znění poskytuje přiložený kompaktní disk), vypisujeme pouze konkrétní výraz. Tam, kde nelze výraz vytrhnout z kontextu, nebo je nutné věnovat se celému sdělení, zprávu krátíme [...]. U jednotlivých výrazů i samotných zpráv uvádíme v závorkách zkratku periodika Posel od Čerchova (PČ), Domažlický deník (DD) a datum vydání. Při vypisování jednotlivých příkladů zpravidla dáváme přednost staršímu z periodik, Poslu od Čerchova, následně věnujeme prostor Domažlickému deníku. Jednotlivé výrazy a znění zpráv píšeme kurzivou, je-li nutné zdůraznit nějakou pasáž, volíme tučné písmo. Samotné titulky zpráv necháváme bez úprav. Zpravodajské texty Posla od Čerchova nepřizpůsobujeme současné pravopisné normě, ponecháváme je v původním znění.

---

³⁴ HOMOLÁČ, J. *A ta černá kronika!* Brno : 1998, s. 14.

4 Vlastní analýza periodik

Publicistický styl, černou kroniku nevyjímaje, charakterizuje široká škála rozmanitých jazykových a výrazových prostředků. Pro černou kroniku jsou z hlediska autora zpráv možné dva přístupy – autorský a agenturní. Dominanci autorského přístupu lze prokázat záměrným využitím výrazových prostředků a postupů, kterým se věnuje část této kapitoly.

Analýza rubrik se nezaměřuje pouze na jazykové prostředky, nýbrž i na tematické zaměření zpráv. Převažuje rozbor zpráv z pozice různých aktérů z řad minorit (cizinců, Romů, homosexuálů, duševně nemocných), proti kterým se rubrika vymezuje.

4.1 Výrazy nespisovné

Ačkoliv by měl být pro publicistický styl závazný spisovný jazykový kód, nespisovné výrazy nejsou v černých kronikách zdaleka ojedinělým jevem. Mezi oběma periodiky je ovšem výrazný rozdíl. Zatímco u Posla od Čerchova jsou nespisovná slova spíše součástí autorského stylu a nalézáme je nejvíce v samotném textu, redaktoři Domažlické deníku ozvláštňují nespisovnými výrazy titulky a velmi četné je jejich zastoupení v přímé řeči aktérů zpráv (což je „omluvitelné“ u výpovědí pachatelů, méně pak u osob veřejně činných – starosty či kurátora pro děti a mládež).

Ve zprávě Posla od Čerchova *Oběť moderního kuplířství* (PČ 14. 12. 1912) informující o únosu čtrnáctileté dívky do nevěstince se vedle expresivního pojmenování podniku *vykřičený dům* objeví i nespisovná varianta: *Děvče [...] nepuštěno ani na krok z bordelu.*

Že vztahy mezi Čechy a Němci v rámci monarchie byly srdečné i nenávislné dokládá sdělení o zásahu bavorských hasičů při požáru České Kubice (nejen z titulku je pak zřejmé, na čí straně je autor):

Dostal, co zasloužil (PČ 10. 3. 1912)

[...] *K těmto náleželi i hasiči z bavorského Brodu. [...] Chvátali na Č. Kubici, když tu na zemské hranici neznámým fanatikem německým osloveni byli: „Snad nejdete také těm*

Sauböhmákům pomoct? “ Odpověď, kterou od bodrého Bavora obdržel, jistě mu dlouho zníti bude v uších. Vlepilť mu nejbližší hasič tak notný pohlavek, že se až do příkopu svalil. Tudy na to!

O zloději, který okradl řezníka o vepřové maso, píše Posel jako o *dobrodinečkovi, který si učiní jednou pořádné „bene“*. (PČ 24. 9. 1910) Popisuje-li pak ve dvou zprávách žebrání tuláků, užívá autor nespisovného výrazu *jíti „fechtem“*, neutrální vyžebrat je pak nahrazen slovesem *vyfechtovat*, skutečnost, že žebrák obešel za vidinou almužny několik sedláků sedících v hostinci, je vyjádřena slovesem *„obšlápl je“* (všechny PČ 25. 2. 1912; 27. 4. 1912). O sedlákovi, kterému nehořela dýmka a zapaloval ji na cestě tak dlouho, že jej dva chlapi okradli o látku na kabát, autor jízlivě poznamenal, že byl *trošku „napařen“*. (PČ 13. 4. 1912) Poslední výraz „starej“ používá nádeník, který chce od manželky svého zaměstnance podvodně vylákat peníze: *„Nelekají se paní, ale starému spadlo v Nové Kdýni lešení, jednoho zedníka ze Zahořan to praštilo, a když jsem šel odtamtud byl napolo mrtvej.“* (PČ 17. 2. 1912)

Novináři Domažlického deníku nespisovné výrazy používali často v titulku zprávy: *Losiná: Další smrt'ák během tří dnů* (DD 27. 3. 2011); *Plynové bomby mezi zloději „frčí“* (6. 4. 2010). Podobně je tomu i ve zprávě o pěstírně konopí, které autor nazval v článku a v popisku fotografie slangovým výrazem *marjánka* (DD 25. 6. 2010) a také v titulcích popisujících stav pachatele v době činu: *Oviněný drzý zloděj se pustil do křížku s detektivem* (DD 6. 5. 2012); *Opilec byl namol. Skončil na záchytce* (DD 20. 5. 2010). Autoři se také uchýlili k využití policejního slangu: *Pořádnou „ránu“ má na svědomí zloděj, který vnikl do jednoho objektu na Švihovsku.* (DD 5. 5. 2010) Ránou je zde myšlena úspěšná krádež, při které poškozený vyčíslil škodu v řádu statisíců. Z policejní hantýrky vychází i výraz čistý: *„Pak byl soud, kdy jsem si šel sednout na půl roku do Horního Slavkova.“ Už je sice čtyři roky „čistý“, ale dodnes platí exekuce.* (DD 14. 5. 2011) Drogový slang potom zastupuje, kromě již výše uvedené marihuany, výraz nádobíčko použitý v článku: *V jeho bytě totiž objevili různé chemické sloučeniny a „nádobíčko“, které mohou sloužit mimo jiné pro výrobu drogy pervitin.* (DD 2. 1. 2011)

Nespisovná slova potom dokreslovala mluvu pachatelů: *„Začal jsem ji osahávat, ale ona křičela, že s ochlastou do postele nepůjde.“*; *„Nic jsem neudělal, snad jen to, že jsem trochu nafackoval manželce.“* (DD 15. 11. 2013) Nebyla ovšem pouze doménou pachatelů, ale i svědků: *„Já tedy pepřák běžně po kapsách nenosím,“ říká starosta.* (DD 22. 6. 2011) Objevila se i výpovědích soudních expertů – kurátora pro děti a mládež: *„Vím*

o **učňáku**, kde kdyby se udělal test na drogy, tak jsem přesvědčen, že neprojde možná až 80 procent.“ (DD 17. 3. 2013) a odborníka na odhad nemovitostí: „Jeden čtvereční metr byl oceněn za více než pět tisíc korun. Byl to snad **Václavák**?“ ptal se Novák v soudní síni. (DD 6. 4. 2010)

Lze tedy konstatovat, že užití nespisovné češtiny není cizí ani jednomu z periodik. Zatímco u Posla od Čerchova je spíše součástí autorského projevu, Domažlický deník ji zhusta využívá v „autentických“ výpovědích účastníků.

4.2 Expresivita

Užití expresivity u zpráv, jejichž obsah je často vypjatý, zdá se být nasnadě. Homoláč uvádí, že pro zprávy z období totality bylo odchýlení se od neutrálního jazyka spíše výjimečnou záležitostí. Posel od Čerchova (týdeník z počátku dvacátého století) s expresivitou běžně pracuje. Nejinak je tomu i u druhého periodika. Všechny expresivní jednotky píšeme tučně.

V omezené míře se v denících objevila expresivita inherentní³⁵. K tomuto typu expresivity lze přiřadit slova tvořená příponou –ák: „*Snad nejdete také těm **Sauböhmákům** pomoci?*“ (PČ 10. 3. 1912); *Město naše jest od chásky **dlohoprst'áků** a nemilých jejich návštěv uchráněno.* (PČ 20. 2. 1910) K dalším slovům, pro které je expresivita pevnou součástí významu, můžeme přiřadit tato: *filuta **Nepatrný mužik**, jako by neuměl ani pět počítat, zatím však povedený **filuta**.* (PČ 17. 2. 1912); *či dívčina ve společnosti známé veselé **dívčiny**.* (PČ 4. 8. 1912)

Mnohem širšího uplatnění v obou denících doznala expresivita adherentní³⁶. V Poslu od Čerchova se tento typ protlačil ve dvou případech do jinak většinou jazykově neutrálního titulku. První zpráva pojednává o plzeňském kupci, který své zákazníky a věřitele připravil o značný obnos a zmizel. Titulek poněkud lakonicky konstatuje, že

---

³⁵ U těchto slov poznáme jejich expresivitu, aniž by slovo muselo být zasazeno do kontextu. Expresivnost je zde považována za součást významu, souvisí často s hláskovou a slovtvornou podobou (*cmrndať, thust'och, kraťas, hubeňour*). Převzato volně: ZIMA, Jaroslav. *Expresivita slova v současné češtině*. Praha : 1961, s. 66.

³⁶ Slovo má kromě svého základního, věcného významu význam jiný, nezřídka expresivní. Pro adherentní expresivitu je příznačné, že slovo je použito v jiném kontextu než je obvyklé. Převzato volně: ZIMA, Jaroslav. *Expresivita slova v současné češtině*. Praha : 1961, s. 32.

dotyčný kupec ***Prásknul do bot.*** (PČ 17. 11. 1912) Druhé sdělení s titulem ***Metla venkova*** (PČ 6. 9. 1912) varuje před kočující cikánskou rodinou.

V obsahově podobné zprávě s rozsáhlým autorským komentářem pak nalézáme expresivní užití příslovce strašně: *Cikáni **strašně** milují své děti, ta kudrnatá cikáňata, jak je maluje Aleš.* (PČ 5. 4. 1913) Podobně užito je i příslovce hrozně v Domažlickém deníku: (zprávu umocňuje nespisovný výraz být v náladě): *Obviněný byl ženatý, ale manželku zanedbával, **hrozně** pil, a když byl „v náladě“, vyhledával potěšení u jiných žen.* (DD 7. 8. 2012)

V Domažlickém deníku se rovněž uplatnila expresivita adherentní. V jednotlivých zprávách se pak objevily tyto výrazy: about se *Zlodějka přistižená při činu se „**obula**“ i do členů hlídky městské policie.* (DD 25. 3. 2010); sedět *Během posledních devíti let **tříkrát seděl.*** (DD 7. 5. 2010); posvítit si *Na řidiče v kraji **si posvítily** dálniční passaty.* (DD 4. 3. 2011); rozlousknout *Kriminalisté **rozlouskli** loupež.* (DD 13. 5. 2013); unavený (ve smyslu opilý) *„**Unaveného**“ muže osvobodili strážníci* (DD 27. 1. 2009); vybílit *Zloději stačila na **vybílení** auta půlhodina.* (DD 22. 3. 2012); vybrat *Na Nový rok **vybrali** zloději dvě auta.* (DD 4. 1. 2012); vyklubat se *Z opilce se **vyklubal** pacient psychiatrie.* (DD 6. 9. 2013); vymetat a valit ***Vymetalí** jsme jednu hospodu za druhou. To jsem **valil** oči.* (DD 14. 9. 2010); armáda *Řadí se do „**armády**“ krkavčích rodičů.* (DD 14. 5. 2011); paseka *Za volant sedl pod vlivem alkoholu, cestou po hlavní třídě **nadělal paseku**, při které zranil **třiatřacetiletou chodkyni.*** (DD 28. 8. 2011)

Dalo by se říci, že všechna doposud uvedená expresiva měla primárně za cíl oživit zprávu a upoutat pozornost. Pomocí expresivity však lze ovlivnit čtenářovi emoce, zapůsobit na jeho city, empatii. Důležitou roli v tomto ohledu sehrávají deminutiva (zdrobněliny). Čtenáři pomáhají snáze se vcítit do situace oběti. Ukázkovým příkladem může být následující zpráva, ve které se deminutivum stařenka objeví dokonce dvakrát:

*Žena ukradla **stařence** šperky za čtvrt milionu* (DD 7. 9. 2011)

*Dvanáct set korun, které přinesla neznámá žena jako přeplatek za vodu, udělalo velkou radost **stařence** z Klatov. Jenže pocit štěstí záhy vystřídaly slzy. Seniorka totiž později zjistila, že ji návštěvnice okradla o čtvrt milionu. [...]*

S podobnou intencí na čtenářovy city „útočí“ další zpráva. Autor se zjevně pokusil o beletrizaci textu (v úvodu), zprávu posouvá do roviny příběhu. Přítomná deminutiva (spolu s domáckým pojmenováním dívky) umocňují závažný obsah:

Ze zloděje se vyklubal vrah (DD 15. 11. 2013)

*Toho únorového dne se krátce po třinácté hodině vracela **Maruška** Kelová domů ze školy. V rodinném domku na ni měla čekat **babička**. **Dívka** ji ale našla bezvládnou na podlaze, běžela proto k sousedům, kteří zavolali záchranku a policisty [...]*

Pomocí deminutiv ve zprávě může autor kromě citového pohnutí u čtenáře docílit toho, že aktéry nebo celý případ zesměšní. Patrné je to v následujících ukázkách: *Nějaký **dobrodineček**, maje záhusk na tučnější kousek vepřového, poctil svojí návštěvou zmíněného řezníka.* (PČ 24. 9. 1910); ***Zloději** skončili v rukou zákona.* (DD 18. 11. 2010); *Zlodějská **bandička**, jak jsme již sdělili, rozvinula svojí činnost znamenitě.* (PČ 20. 2. 1910)

Zdrobněliny v textu měly rovněž ozvláštnit zprávu a zaujmout čtenáře, o čemž svědčí užití slova mazlík v poněkud neobvyklém kontextu:

Řidiči, zůstaňte ve střehu, dopravní policisté stále zbrojí (DD 4. 6. 2012)

[...] *Vítanou novinku získalo i Krajské ředitelství policie Karlovarského kraje. Je jí nový policejní „**mazlík**“, auto Volkswagen Passat. [...]*

Expresiva mají v obou periodikách výrazné zastoupení. Ve většině případů se vyskytl typ expresivity adherentní (dominuje zejména v Domažlickém deníku). Autoři rovněž využívají hojně zdrobnělin. Primární funkcí expresivních jednotek v textu je zaujmutí čtenáře a ozvláštnění textu. V menší míře dochází prostřednictvím expresiv k zesměšnění pachatele.

4.3 Kliše a ustálené obraty

Přítomnost ustálených obrátů je pro žánr typická, jak ostatně ilustrují následující doklady. Nejčastěji se objevovaly obraty konstatující průběh policejního vyšetřování, a to v různých modifikacích. Obraty jsou v tiskovinách natolik čtené, že zdroje neuvádíme. Frekventovaný obrat po pachateli se pátrá, byl přítomen v různých obměnách téměř ve dvaceti zprávách. Namátkou: *po vrahu se pátrá; po neznámém policie pátrá; pátrání* (po

pachateli) *doposud bezvysledné; po zlodějích intenzivně pátrají; po pachateli zahájeno pátrání*. Hojně byly rovněž zastoupeny obraty týkající se fáze vyšetřování: *dle dosavadního stavu vyšetřování zdá se; ve věci bylo zavedeno vyšetřování; policisté případ kvalifikovali; pátrání však dosud beze stopy*. V případech úmrtí, vraždy, či zabití se často objevuje formulace: *(přivolaný) lékař konstatoval smrt*.

Pro Domažlický deník je v textu typická přítomnost policejní mluvčí (ojediněle mluvčího), která případ objasňuje, uvádí okolnosti činu a komentuje zásah svých kolegů. Promluva mluvčí je nejčastěji uvozena slovesy: *sdělila, uvedla, řekla, uzavřela, vyjmenovala, doplnila*. Vyjadřuje-li mluvčí k povaze trestného činu, je formulace zpravidla tato: *bylo sděleno podezření z trestného činu [...], za což hrozí [...]*.

V žánru se objevují rovněž klišé. Ta nezřídka upozorňují na narušení mezilidských vztahů. To, že obdobná sdělení lze doložit ve zprávách Posla od Čerchova i v Domažlickém deníku, může být důkazem, jak pevně automatizované prostředky v žánru zakořenily. Za klišé, které se užívalo před sto lety a užívá se dodnes, lze považovat sdělení inspirované romány červené knihovny: *zabít se z nešťastné lásky*. Formulace byla nalezena jedenkrát v titulku DD (29. 8. 2012) *Muž se chtěl zabít z nešťastné lásky* a několikrát potom v Poslu. Ačkoliv toto periodikum tematiku červené knihovny poněkud ironizuje ve zprávě *Dívky, milenky a oběti* (PČ 13. 7. 1912), ve které záměrně používá slovník triviální literatury (*Svědce byl osvobozen, kdežto jeho oběť vypila louh. A nyní v nemocnici přemýšlí o „milování, lásce a zradě“*), klišé o nešťastné lásce využívá v titulku často *Hledal smrt pod koly vlaku pro nešťastnou lásku* (PČ 15. 7. 1911); *Ta nešťastná láska* (PČ 20. 1. 1912); *Z nešťastné lásky*. (PČ 14. 6. 1913)

Další klišé nebyla ve zkoumaných periodikách nalezena vícekrát, avšak pokud bychom zkoumali zevrubně rubriky jiných deníků, zjistíme, že se ve zprávách černých kronik (často pouze v nich) vyskytují. Všechny příklady kurzivou pocházejí z Domažlického deníku, ostatní doklady pocházejí z periodik mimo náš výzkum (název periodika a datum vydání v závorce). Titulek *Zlato zmizelo z domu za bílého dne* (DD 16. 1. 2012) operuje s „překvapivým“ odhalením, že se trestná činnost nepáchá jen v noci. Jak je časté toto klišé, dokládají titulky z jiných periodik (v závorce vždy uvádíme zdroj – jméno tiskoviny a datum vydání): *U nemocnice zmizelo auto za bílého dne* (Žatecký deník 27. 9. 2014); *Zloději za bílého dne odřezali kovaný plot od cenné hrobky* (Mladá fronta Dnes 21. 8. 2014); *Faltýnové ukradli věci z auta za bílého dne*. (Super 26. 10. 2012)

Na pokřivené mezilidské vztahy a hodnoty upozorňuje titulek *Kamarád obral kamaráda*. (DD 22. 1. 2009) Toto slovní spojení bývá často obměňováno, okradeným je ale vždy někdo z blízkých příbuzných (rodič, prarodič).

Oběti trestných činů doplácují zhusta (dle mínění novinářů) na svou dobrotu, slušnost a laskavost. Podobně je tomu v titulcích *Doplatila na dobrotu* (DD 24. 1. 2012); Naivní prodavačka doplatila na svou dobrotu (Sedlčanské noviny 7. 3. 2014); Dívka doplatila u kapsářky na svou dobrotu. (Ústecký deník 31. 10 2013)

V souhrnu lze říci, že ustálené obraty se objevují namnoze v obou periodikách. Jedná se především o formulace popisující konání policie. Ke klišé se častěji uchýlili novináři Domažlického deníku. Dominantní je pak u obou novin přítomnost klišé v titulcích.

4.4 Rým a slovní hříčky

Analýza zpráv Posla od Čerchova a Domažlického deníku přinesla pouze dvě zprávy, v nichž se tyto prostředky vyskytovaly. Homoláč upozorňuje, že rýmy a slovní hříčky jsou zpravidla umístěny v titulku, aby vzbudily u čtenáře zájem článek si přečíst, popřípadě mají čtenáře pobavit.³⁷ Tento poznatek se u zpráv z Posla nepotvrdil. Rým je součástí přímé řeči uvězněného výtržníka.

Nebezpečný tulák (PČ 7. 2. 1914)

[...] *V šatlavě zle řádl, a proto vypravil se tam policejní komisař Václav Sklenář s třemi občany, aby zuřícího Nejdla svázali. Po velkém úsilí podařilo jsem se jim Nejdla ukrotiti, přičemž byl Sklenář jím kopnut. Nejdla sliboval Sklenáři, že „se mu stane nějaké neštěstí, když ne hned, tak jistě do šesti let“.* [...]

Zda je uvedený rým originálním konstruktem vězněného (respektive autora zprávy), nebo se jedná o průpovídku tehdy všeobecně známou, se nepodařilo bezpečně prokázat.

---

³⁷ HOMOLÁČ, J. *A ta černá kronika!* Brno : 1998, s. 33.

Slovní hříčka vznikla výskytem dvou příbuzných slov v jedné větě, z nichž druhé je použité v přeneseném, ironickém významu.

Cukerin nalezen (PČ 6. 7. 1912)

*V těchto dnech podařilo se orgánům bezpečnostním přijíti ve Starém Postřekově u jistého tamního rolníka na spoustu dobře uschovaného cukerinu. Takový nález v místech, kde nejméně se to očekávalo, způsobil mezi občanstvem zřejmé překvapení, ale rolníku dotyčnému **sladkost** cukerinu **bude** ještě více **oslazena** ve způsobě vysoké pokuty.*

Užití jednoho rýmu a jedné slovní hříčky může poukazovat na fakt, že autoři černých kronik (s výjimkou krátkého polistopadového období) „ctí“ závažnost žánru, a nesnaží se čtenáře záměrně bavit. Druhým faktem ovlivňujícím nízký výskyt těchto výrazových prostředků je možný nedostatek času a prostoru při tvorbě samotných zpráv.

4.5 Odkazy na jiné texty

Autoři černých kronik využívali možnosti odkázat na jiný známý text velmi sporadicky, v Poslu od Čerchova bylo tak učiněno pouze jednou, v Domažlickém deníku dvakrát. Oproti četným příkladům, které uvádí Homoláč, černé kroniky z počátku dvacátého a jednadvacátého století narážkami na další text příliš neoplývají a tvůrci při ozvláštňení zprávy spoléhají spíše na jiné výrazové prostředky.

K Nerudově povídkovému souboru Trhani (vydanému poprvé roku 1872) přímo odkazuje poměrně obsáhlá zpráva Posla. Ta podrobně rozebírá násilnou vraždu jednoho z drážních dělníků při výstavbě železnice z Domažlic do Tachova a je uvedena takto:

Ze života „trhanů“ (PČ 26. 2. 1910)

*Kdo by neznal rozmarné i smutné vypravování Jana Nerudy o životě trhanů, těchto stěhovavých „eisenpoňáků“, zaměstnaných se stavbou drah, jak na rovinách, tak při trhání skal a při stavbě železničních mostů. Stejně pestrý nářůdek, jak o něm psal Neruda, žije nyní na Domažlicku kolem Postřekova a Bělé, kde se staví dráha. A kus života trhanského, ovšem toho smutného, měl dohru svoji v pondělí 21. února před porotním soudem v Plzni.
[...]*

Na text Nerudův neodkazuje pouze rozsáhlý úvod zprávy, ale také okolnosti samotného případu, které do jisté míry korelují s osudem jedné z literárních postav, drážního dělníka Komárka. Stejně jako Komárek byl zavražděn dělník náruživým pijanem, což se mu vymstilo, neboť když jej našla jeho žena, nepřivolala lékařskou pomoc, a pouze mu *ustlala na slámě, aby se z opilství vyspal*.

Za povšimnutí stojí rovněž užití nespisovného výrazu eisenpoňák v úvodu zprávy, jasně odkazujícího k drážnímu prostředí.

Domažlický deník se s narázkou na jiný text popasoval dvakrát, rovněž v titulcích. První z nich *Hospodu hasiči shořet nenechali* (DD 14. 3. 2011) nepřímo odkazuje k oblíbené lidové písni *Co jste hasiči, co jste dělali*. Obdobný odkaz v sobě skrývá titulěk *Padla facka na sále*. (DD 27. 6. 2011) I zde aluze poměrně jasně odkazuje k refrénu polky *Na Vlachovce*. Není bez zajímavosti, že pod oběma zprávami je stejná autorská šifra *koz*.

Další narážky na jiné texty analyzovaný materiál neposkytl. Příčinou může být neochota autorů investovat čas do vymýšlení aluzí ke zprávám. Jak již bylo napsáno, narážka předpokládá spolupráci čtenáře, jeho schopnost ji dešifrovat a odhalit. K nízkému počtu excerpovaných příkladů přispívá i fakt, že převážná část zpráv svým obsahem přiřadit narážku jednoduše neumožňuje.

4.6 Přímá řeč

Hojně využívaným prostředkem je u obou periodik přímá řeč, která jednoznačně přispívá k oživení zprávy. Je také známkou toho, že novinář zprávu pouze nepřebírá z jiných zdrojů, ale samostatně „tvoří“. Autor se posouvá do role vypravěče, celou zprávu směřuje od prostého popisu události k beletrizaci, událost se stává příběhem. Novinář se o činu dozvídá zprostředkovaně, a chce-li do zprávy přímou řeč zakomponovat, nezbyvá mu, než vlastní stylizací docílit toho, že přímá řeč působí věrohodně. Přílišná snaha o stylizaci však vyznívá spíše v neprospěch zprávy. Přímá řeč nebyla v *Poslu od Čerchova* tak četná, jako v případě *Domažlického deníku*, přesto se objevila v šesti zprávách. V první z nich se autorova replika jeví poměrně autenticky.

Děsný skutek (PČ 22. 3. 1913)

[...] *Jednoho dne ku konci letošního března zaboucháno o půl noci na dvěře chalupy. „Kdo je to?“ tázal se hospodář. „Pro milosrdenství Boží otevřete,“ odpovídal na to žalostný hlas. „Jsem na cestě s ženou, která za chvíli porodí, je zima, nemáme ničeho sebou, nenechte rodičku s děckem zmrznout ve voze“.* [...]

Na rozdíl od „uvěřitelného“ dialogu působí další děj příběhu poněkud fantaskně – z rodičky, která ve stavení ulehne na pec, aby zde *očekávala chvíli svou*, se po odchodu hospodáře vyklube *veliký muž s nožem v ruce, oblečený v sukni*.

V další zprávě, která půvabným způsobem líčí, jak si žid od tuláka koupil vlastního zajíce, aby se mu poté vysmáli všichni sousedé, můžeme číst promluvu, a dokonce vnitřní monolog pachatele, který je ozvláštněn expresivním výrazem napálit:

Přelstěn tulákem (PČ 13. 4. 1912)

[...] „*Počkej, žide, tebe napálím*“. *Vzal zajíce a neviděn z domu jej vynesl. Na návsi potká žida R. „Kupte zajíce,“ pravil k němu, „nalezl jsem jej na cestě a nevím co s ním.“ Žid zajíce koupil, arci že velmi lacino a nesl jej domů.* [...]

Rovněž zpráva nesoucí název *Z cikánského života* (PČ 5. 4. 1913), pojednávající o cikánovi Janečkovi, který má být vyhoštěn strážníky z města a dožaduje se marně pomoci přihlížejícího davu slovy: „*Lidé, pojed'te, pomozte mi.*“ a zoufalým zvoláním „*To jsou rasové.*“, kterýmžto výrokem, jak uvádí autor, urazil strážníky, je co do promluvy poměrně věrohodná.

Pochybnosti vzbuzuje ale další zpráva (PČ 22. 6. 1914), popisující rvačku před hostincem po taneční zábavě, kdy jeden z aktérů vyhrožuje druhému nožem a slovy: *Hněš-li se, je po tobě!* Užití podřadící spojky –li ve vypjatém, afektovaném hovoru, jeví se spíše jako nepravděpodobné. Rovněž podoba přímé řeči v další zprávě autora usvědčuje z volné fabulace a poukazuje na fakt, že novinář neznal přesné okolnosti činu. Repliky obětí jsou nepravděpodobné, smyšlené, že nepřispívají k závažnosti sdělení – budí spíše úsměv. Příkladem je zpráva *Šílenec*:

Šílenec (PČ 7. 7. 1912)

Journal de Loiret sděluje zprávu o vraždách, jež spáchal šílenec Michot. Šílenec povraždil sedm lidí. [...] *Nyní kvapil (Michot) k samotě Bucherons a potkal faráře sv.*

Mauritského s občanem Demengerem, kterýž vedl dítě své čtyřleté. „Hle, nebezpečný člověk, vyhneme se,“ dí Demenger. „Nikoli,“ vece duchovní, „nic mu neříkejme a on půjde svou cestou.“ A také je Michot přešel, ale brzo se vrátil a bodl duchovního do hlavy. [...]

Pro ukázkou je příznačné rovněž použití nepříliš frekventovaných verb dicendi³⁸, a sice knižního *díti* a ustrnulého tvaru 3. osoby jednotného čísla aoristu zaniklého slovesa *veceti*.

V poslední zprávě se autor dokonce pokusil napodobit mluvu spodiny. Vypjatou událost měly podpořit výrazy zařvat, vyžle a blekotat a hanlivé označení pachatele – lotr.

Smělá loupež (PČ 22. 3. 1913)

[...] „*Kde jsou peníze vaše?*“ zařval lupič. *Ubohá žena nemohla ze sebe slova vypraviti. Lotr se obrátil k chlapci: „Mluv, vyžle, kde jsou peníze, nebo tě zabiju.“ Děcko blekotalo strachy umírajíc, že na sýpce. [...]*

Přímou řeč v černých kronikách Domažlické deníku můžeme rozdělit do dvou skupin. V hojné míře se vyskytovala jako promluva policejních mluvčích, hasičů či záchranářů. Ve zprávách popisujících soudní líčení se často vyjadřoval obhájce a předseda senátu popisující konečný verdikt. Tyto promluvy uvozovaly ustálené obraty (podrobněji v kapitole 4.3) a často vznikaly jako přepisy policejních svodek. Nechyběla proto v mnoha případech přesná kvalifikace trestného činu, opírající se právě o svodky: *Policisté sdělili podezření z trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky, za který lze uložit trest odnětí svobody až na jeden rok, peněžitý trest nebo zákaz činnosti.; Policisté případ šetří jako porušování domovní svobody, krádeže a poškození cizí věci.; Za oba dva skutky hrozí pachatelům trest odnětí svobody až na tři roky.*

Druhou skupinu, početněji méně zastoupenou, pak představuje „autentická“ mluva pachatelů a obětí. Domažlický deník na rozdíl od Posla umísťuje přímou řeč i do titulků. S přímou řečí v titulku pracují ve velkém zejména bulvární média, nicméně tato praktika není cizí seriózním deníkům, jak lze doložit na titulcích „*Je mi to líto, neměl jsem to dělat,“ řekl vrah spolupřičině* (DD 15. 3. 2013); *Zabiju tě! Křičel muž s nožem na Plzeňanku*

---

³⁸ Slovesa označující mentální jevy, konkrétně mluvení. Mezi ně patří například jak slovesa *řici, povídat, sdělit, odpovědět, vyprávět*, tak volněji se k nim řadící jako jsou *vyjádřit se, hlásit, slíbit* a další.

(DD 13. 8. 2012) nebo *Dej sem tašku, nic se ti nestane,*“ oslovil mladík důchodkyni (DD 28. 6. 2011).

Aby repliky pachatelů zněly pokud možno přesvědčivě, pracují autoři často s nespisovnou češtinou. Patrné je to následujících ukázkách. Relevantní výrazy píšeme tučně: *Nic jsem neudělal, snad jen to, že jsem trochu **nafackoval** manželce.* (DD 15. 11. 2013); *Začal jsem ji osahávat, ale ona křičela, že s **ochlastou** do postele nepůjde.* (DD 7. 8. 2012); ***Chtěla to prý tvrdě.*** (DD 17. 1. 2012)

Souhrnně lze konstatovat, že přímá řeč v žánru černá kronika nachází široké uplatnění. Autoři ji do zpráv často zařazují, protože se významnou měrou podílí na beletrizaci zprávy. Novináři ve snaze popsat událost „realisticky“ přímou řeč obohacovali o prostředky expresivní, nespisovné nebo archaické a při zjevné stylizaci přímé řeči pachatele či oběti si počínali v některých zprávách více, v některých méně zdatně.

4.7 Pojmenování pachatelů

K výrazovým prostředkům, ve kterých může autor naplno prokázat svou kreativitu, patří pojmenování pachatelů. V předlistopadovém tisku nebylo ve zvyku pachatele nějakým způsobem originálně „nálepkovat“, v drtivé většině případů byl označen jako neznámý, mnohokrát soudně trestaný, nebo jej zastupovaly iniciály a věk.³⁹ Zlatým věkem černé kroniky se stala doba po roce 1990, kdy autor při vytváření zpráv dostal větší prostor a s agenturními zprávami mohl nakládat volněji. Výrazný autorský přístup, který se projevuje (kromě jiného) právě v rozličném pojmenovávání aktérů zpráv, je příznačný zejména pro Posla od Čerchova.

V obou denících patřily k častým výrazům *zloději, podvodníci, lupiči, pobertové, nepovolání/nemilí hosté, nenehavci* (v PČ 12. 11. 1910 dokonce i ženský protějšek *nenehavka*), *dlouhoprstáci, lotři, darebáci a chmatáci*. Pokud se jednalo o recidivisty, hovoří zprávy o *starých* nebo *dobrych známých*. K ojedinělým výrazům pak patřily *šmejd, zlotřilec, zbujník a lapka*.

K frekventovanému pojmenování *ptáček/ptácci* autoři často připojovali přívlastky *pěkný, podařený, povedený*, či dokonce *vyškolený*. Pojmenování v autorech rovněž

---

³⁹ Viz HOMOLÁČ, J. *A ta černá kronika!* Brno : 1998, s. 29.

asociovalo další představy – *pachatel/ptáček* se nejčastěji *vylíhl* či *vyklubal*, jeho dopadení bylo popsáno jako *polapení a dopravení do útulné klícky* (PČ 4. 4. 1914), skutečnost, že kradl na mnoha místech, potom jako *zalétání do krajin jiných*. (PČ 27. 12. 1913)

Úsměv pak vyvolává zpráva, ve které jsou ptáčci nevinní jako beránkové. Půvabný nonsens najdeme v obsáhlém zápisku ze soudního přelíčení.

Ku krajskému soudu v Praze (PČ 13. 12. 1913)

[...] *Že i v Praze znají podobné ptáčky, kteří vždy bývají nevinní a čisti jako beránkové, jest na biledni, a proto se strany úřadů věnovati se jim bude náležitá pozornost a dostane se jim zasloužené odměny.*

Posel z Čerchova využil pojmenování ze zvířecí říše ještě jednou, když syna oloupené (v tomto případě pachatele činu) nazval v titulku *domácí strakou*. (PČ 27. 9. 1913)

Další početnou skupinu tvoří pojmenování pachatelů související se samotným zločinem. První nalezneme v samotném titulku zprávy (za zmínku rovněž stojí ironické pojmenování pachatele deminutivem dobrodineček):

Labužník – zloděj (PČ 24. 9. 1910)

Lužnický občan p. Tůma dal si udití zdejšímu mistru řeznickému 14 kusů vepřového masa z dobře vykrmeného vepře. [...] Nějaký dobrodineček, maje zálsusk na tučnější kousek vepřového, poctil svojí návštěvou zmíněného řezníka. [...]

Podle povahy zločinu lze pak odhadnout opisná pojmenování pachatele. V kurníku potom zle řádl *milovník slepic* (PČ 28. 9. 1912), v kostele jistě kradli *bohapustí darebové* (PČ 11. 11. 1911), dva koláče z hypermarketu odcizil *mlsný Plzeňan* (DD 22. 7. 2013), na krádeži becherovky se podílel *velký příznivec karlovarského likéru*. (DD 14. 5. 2011) Obdobně vznikly i titulky *Žiznivý zloděj sebral sudy* a *Chmaták je zřejmě vášnivý zemědělec*. (oba DD 10. 5. 2010)

Zpráva nesoucí titulek *Chlípník se ukájel mezi paneláky* (DD 8. 9. 2011) je zajímavá mimo jiné autorským konstatováním, že se tak stalo *v době televizního večerníčku*. Nepatřičné chování napojené (pouze!) časem na vysílání pořadu pro děti ve čtenáři nutně vyvolává asociace související se zneužíváním dětí. Ty jsou však v hrubém

rozporu s vyzněním článku. Klatovan byl sice silně opilý, ale v jeho blízkosti žádné děti nebyly.

Na principu opisného pojmenování je početná skupina neplatičů výživného nazvaná poněkud klišovitě *krkavčími otci* (v jednom případě mírněji *zapomnětlivými otci*, DD 14. 3. 2011), zloději jsou opisem pojmenováni jako *dva výtečníci z oboru krádeže* (PČ 13. 12. 1913), překupnice drog jako *pervitinová královna* (DD 12. 4. 2009), prostitutky a zlodějky v jednom jako *známé veselé dívčiny*. (PČ 8. 6. 1912) Známe dokonce celé jméno dotyčné, za povšimnutí stojí hypokoristický tvar jména odkazující zřejmě k profesi: *Pepička Vejvodová z Vršovic*. (PČ 8. 6. 1912) Dále jsou označovány jako *čilé eskamotérky* (tamtéž) a *přítelkyně volné lásky*. (PČ 12. 11. 1910) Zákazníci, kteří si je přivedli domů, a lidé, kteří jim poskytli dlouhodobé zázemí, pak autor ironicky nazývá „*samaritány*“. (PČ 8. 6. 1912)

Posledním typem pojmenování je takové, při kterém autor pachatelovu činnost a pachatele samotné hodnotí. Že jsou tato sdělení silně ironická, potvrzují následující příklady. Časté je označení pachatelů adjektivy *výtečný*, *povedený*, *podářený* a utvořeným substantivem *výtečník*. V oblíbě je mezi novináři deminutivum *zlodějíček*, užitě zpravidla v případě, že pachatel svůj čin pokazí, je při něm dopaden apod. Ve zprávě Posla (PČ 11. 11. 1911) jsou chlapani, kteří utekli z domova (podle autora zcela jistě pod vlivem krvavých románů), opatřili si zbraně a toulali se po okolí, označení jako *Nadějný hoši* (titulek v originále bez uvozovek zavádí k desinterpretaci). Podobně zavádějící je i titulek zprávy *Něžný milenec* (PČ 19. 7. 1913) popisující schůzku, na které mladík svou dívku střelil revolverem do krku. Ironický titulek jde v tomto případě až na hranu čtenářského vkusu.

V dalším sdělení Posla je popsáno počinání dvou bratrů v hostinci. Ironické vyznění zprávy je velmi dobře patrné. Relevantní výrazy píšeme tučně.

Odsouzení (PČ 13. 7. 1912)

Před krátkou dobou ztropili známí bratři Ondřej a Matěj Votavové v jistém hostinci zdejším „válečnou patálii“, chtějíce tam vše ve své hrdinné udatnosti v trosky obrátiti. Když pak nebezpečné vyhrožování majitelům nemělo konce a tito obávající se, aby stateční rytíři sliby své neuskutečnili, poslali pro policejní stráž, která oba hrdiny po tuhém zápase z místnosti odvedla. [...] Za tyto statečné výkony se zodpovídala se tato dvojice nebezpečných dlouhoprstáků u krajského soudu v Plzni. [...]

V jiném článku Posla jsou zákazníci odebírající kradené obilí, o jehož původu jednoznačně věděli, označeni jako „dobří a starostliví odběratelé“ (PČ 8. 3. 1913), jejichž jednání bude mít dohru před čtyřčlenným senátem krajského soudu v Plzni. Podobné pojmenování „ctihodní“ hosté (PČ 18. 6. 1910) si vysloužili zákazníci jisté kořalny, kteří se pobodali noži.

V ojedinělém případě autor ztratil důvěru v možnou nápravu pachatele a doslova nad ním zlomil hůl.

Ze msty (PČ 25. 2. 1911)

[...] *Emanuel Polívka byl až do roku 1907 lesním adjunktem na panství v Pteníně a pak přidržel se alkoholu, spustl, toulá se bez zaměstnání světem. Do listopadu loňského roku pracoval jako nádeník při stavbě dráhy ve Voticích, načež šel „fechtem“ do světa. Ztracená existence.* [...]

Chceme-li v závěru kapitoly srovnat obě periodika, můžeme si pomoci statistikou: počet zpráv s netradičním pojmenováním pachatele zpráv je ve prospěch Posla od Čerchova (19:12). Zatímco autoři Domažlického deníku využívali spíše zavedených pojmenování, popřípadě pojmenování související s povahou trestné činnosti (mlsný Plzeňan, příznivec likéru) a spíše výjimečně se pokoušeli pachatele ironizovat (povedená dvojice, zlodějčci), starší z novin přinesly větší množství originálních pojmenování (dva výtečníci z oboru krádeže, veselé dívčiny, čilé eskamotérky, přítelkyně volné lásky) a aktéři zpráv byli často záměrně zesměšněni označením nadějný hoši, stateční rytíři, dobří a starostliví odběratelé či samaritáni. Lze říci, že zatímco současní novináři z DD se drželi „více při zemi“, jejich starší kolegové dokázali „popustit uzdu“ originalitě a jazykové kreativitě ve snaze místy odlehčit vážná témata, místy ironií zasáhnout samotné aktéry.

4.8 Autor

Přítomnost autora v textu se projevuje už tím, jaké výrazové prostředky využívá. Tyto byly podrobně rozebrány v předchozích kapitolách. Novinář ovšem do zprávy vstupuje často přímo, vlastním komentářem či hodnocením situace. Autorské komentáře nebyly pro černou kroniku v předlistopadovém období typické, dominovala informativní

složka zprávy. Jak ale dokládají zprávy z Posla, byl autorský komentář na počátku dvacátého století často součástí sdělení. Jeho funkcí bylo nejen pobavit čtenáře, ale i často jej varovat.

Komentář se také mnohdy snažil formovat čtenářův „správný“ názor. V tomto ohledu je autorský záměr dvojsečný – na jedné straně se novinář snaží čtenáře získat pro nějaké stanovisko, na straně druhé (často nevědomky) tím dává najevo své vlastní postoje. Ukázkovým příkladem může být zpráva, ve které němečtí hasiči jedou na pomoc do hořící české vesnice a jsou zastaveny soukmenovcem, který jejich počínání slovně odsoudí. Jeden z hasičů Němce zpohlavkuje. Autor otevřeně vyslovuje své stanovisko v titulku (*Dostal, co zasloužil*). Na pochybách čtenáře nemůže nechat ani lakonický komentář v závěru zprávy: *Tudy na to!*

Komentář, který měl pobavit čtenáře a zřejmě trochu „popíchnout“ obyvatele Bezděkova, najdeme ve zprávě z místní veselky. Vášně přítomných, hrozící přerůst ve rvačku, zažehnal jeden z hostů originálním způsobem:

Ukročení rvačky (PČ 26. 2. 1910)

[...] *Když se hádka zmáhala a zdála se býti nebezpečnou, namíchal jeden z přítomných hostů něco do piva v sklenicích, a jakmile se kdos napil, v okamžiku hledal již i dvéře a mnozí nepřišli již docela, mnozí pak úplně schlazení zpět. Co v pivě bylo, nezkoumal žádný; snad mnohého pána by to zabilo, bezděkovskou chasu to však jen ochladilo. – Probatum est.*

V podobě ironického duchu se odvíjí zpráva o dvou výtržnících, kteří se podnapili rozhodli demolovat zařízení hostince. K závěru článku pojí se pak jízlivé konstatování autora:

Odsouzení (PČ 27. 7. 1912)

[...] *Zaopatření jsou na delší čas a sice Matěj Votava na 10 měsíců a Ondřej Votava na 6 měsíců tuhého vězení. Tedy přece horkokrevnost válečníků schlazená silnou sprchou ledovou.*

Komentář tvořící úvod k vlastní zprávě přinesla obě periodika. V Poslu je zpráva s titulkem *Zadováděl si* (PČ 9. 11. 1912) uvedena úvahou o občasném duševním rozpoložení člověka: *Jsou chvíle, kdy na člověka vše padá, kdy zprotivuje se mu ticho a*

chce křičet. Taková chvíle přepadla dne 5. listopadu zahradnického pomocníka Jana Šperla. Tato listopadová večerní nálada měla za následek rušení nočního klidu a posléze i napadení strážmistra takovou silou, že mu vypadl umělý chrup z úst.

Stejný počátek obsahuje sdělení s poutavým titulkem *Z kriminálu do kriminálu*. (PČ 16. 4. 1910) Autor se hned v první větě vyjádří k činům kdyňského recidivisty: *Nádeníkovi Ignáci Huykovi nijak nesvědčí svoboda.*

Podobný úvodník nesou i zprávy domažlického deníku. První přináší „radu“, jak si snadno zaopatřit bydlení:

Obsadit byt se ženě nepodařilo (DD 19. 4. 2010)

Jak najít střechu nad hlavou? Třeba tak, že se „nabouráte“ do cizího bytu. Přesně tento způsob řešení bytové situace použila čtyřicetiletá žena z Bochovska. [...] Vyrázila vstupní dveře bytu v prvním patře domu s tím, že se v bytě „utáboří“. [...]

V další zprávě autor vypočítává možnosti k návštěvě školského zařízení, aby posléze konstatoval, že ani jedna z nabízených pohnutek pachatele neinspirovala:

Z automatu zloděj vybral čtyři tisíce (DD 28. 5. 2014)

Do jedné ze základních škol v plzeňské části Lochotín šel zatím neznámý zloděj rozhodně ne proto, že by prahl po tom, doplnit si vzdělání. Nepřilákala jej slova Jana Ámose Komenského ani heslo V. I. Lenina „učit se, učit se, učit se“, ale zlákal jej nápojový automat plný mincí. [...]

Speciálním typem úvodního autorského komentáře je takový, ve kterém autor vyjadřuje nespokojenost s určitým negativním společenským jevem (v tomto případě krádeží). Tento typ komentářů měl zastoupení výhradně ve zprávách Posla: *Není snad dne, aby v okolí našem nestala se nějaká krádež*. (PČ 12. 10. 1912); *Stálou rubriku v listě našem mohli bychom otevřít a podávati v ní zprávy o různých krádežích, které v okolí našem se páchají*. (PČ 20. 5. 1911)

Časté bývají rovněž komentáře, které mají čtenáře varovat. Zpráva samotná je jakoby odsunuta na druhou kolej a slouží zejména jako ilustrativní příklad varování. To se pak objevuje v titulku nebo v závěru sdělení.

K obsáhlému sdělení o únosu mladé dívky kuplířem je připojena neméně obsáhlá výstraha:

Oběť moderního kuplířství (PČ 14. 12. 1912)

[...] *Je nutno, co nejvýrazněji dáti výstrahu všem mladým dívčinám, aby se měly na pozoru před zločinnými, podvodnými obchodníky s děvčaty, kteří úlisným způsobem snaží se vyhlédnuté děvče zlákat k „malému výletu“ a pak je překvapeně opustí v sídle nejhorší neřesti a morální zkázy – ve vykřičených a ovšem hodně vzdálených nevěstincích.*

Případ, kdy se z krámu za plného provozu ztratilo zboží značné hodnoty, aniž by si toho někdo povšiml, vzbudil pozornost. Autor zprávy v závěru dokonce spekoval o možných pachatelích a připojil radu:

Podivná krádež (PČ 23. 11. 1912)

[...] *V poslední době docházeli k pí Filipové různí a v oboru dlouhoprstáctví vyškolení pobertové, kteří zajisté vše vystihli, plán zosnovali a pak lehce krádež provést mohli. **Proto zapotřebí jest nutné opatrnosti.***

Komentář-varování tvoří v několika případech samotný titulek. Případ kdy řezník poskytl nocleh neznámému a dotyčný se „odměnil“ odcizením šatstva a hotovosti, je titulován obecným konstatováním: *Opatrnosti nikdy nezbyvá* (PČ 7. 9. 1912). Stejným způsobem vznikl titulek *Pozor při koupání!* (PČ 24. 8. 1912).

V jedné ze zpráv potom samotný autor pochybuje, zda jsou vůbec tato varování účinná:

Dívky, milenky a oběti (PČ 13. 7. 1912)

[...] *Den ze dne vidíme takové věci, čteme o nich a píšeme – prospěje to někomu? Věčně stejná budou zklamání, nepomůže žádné pojištění, žádné sociální instituce.*

V některých sděleních se autor obrací na samotného čtenáře s prosbou o pomoc. Je tomu tak ve zprávě *Choromyslná na cestách* (PČ 18. 5. 1913), ve které se *obecenstvo žádá, aby ji zadrželo a dalo dopravit rodičům.* Podobně strukturované je i následující sdělení:

Kostelní krádež (PČ 14. 5. 1911)

[...] *Po pachatelích jakož i odcizených věcích orgány veřejné bezpečnosti horlivě pátrají a doufáme, že v pátrání bude obecnstvo orgánům těm nápomocno, aby tito bohapustí darebové zaslouženému trestu neušli.*

Posledním, neméně důležitým typem komentáře je takový, kdy je samotný případ spíše podružnou záležitostí a slouží jako „odrazový můstek“ k plnému rozvinutí autorových názorů. Tyto komentáře charakterizuje nejvyšší míra autorské subjektivity a záleží zcela na čtenáři, zda se s názorem ztotožní, nebo jej odmítne.

O dvou chlapcích, kteří utekli z domova s úmyslem jet do Kanady, informuje obsáhlý článek. V jeho závěru autor vysloví odvážný a s výjimkou cíle cesty chlapců ničím nepodložený konstrukt, že se tak stalo pod vlivem brakové literatury. Tato úvaha (která naprosto opomíjí jiné důvody k útěku z domova) je pro autora záminkou, aby se do paraliteratury v následném komentáři náležitě „obul“:

Překažený výlet (PČ 14. 6. 1910)

[...] *Nebyl to biograf v zastrčené visce pošumavské, na který se tolik hřeší, že mládež svádí z cesty, ale byly to novely detektivní, krváky a jiné, které jim mozky po kráse Kanady hnuly. Četba těchto škvárů jest i tomu nejútlejšímu mládí přípustna a všude i na nádraží k prodeji veřejně vyložena, o čemž se málo mluví a takto se na zkázu mládeže nepomýšlí.*

V závěrečném shrnutí kapitoly je nutné podotknout, že autorské komentáře jsou doménou především staršího z periodik, Posla od Čerchova. Domažlický deník nevěnuje autorským komentářům takový prostor, což zřejmě souvisí s tím, že redaktoři většinou zpracovávají převzatou agenturní zprávu. Autorské komentáře jsou přitom jedním z nejvýraznějších signálů přítomnosti autora v textu.

4.9 Tematické zaměření zpráv

Protože média (tištěná nevyjímaje) výrazně ovlivňují postoje, hodnotovou orientaci a názory příjemců, je zajímavé věnovat se také tomu, jakým způsobem přispívají k vidění

minorit ve společnosti. Specifické postavení má v tomto utváření názorů černá kronika. Zprávy s kriminální činností jednotlivých příslušníků menšin přispívají ke zjednodušenému, zploštěnému vidění složité reality a vytváření nebezpečných předsudků typu: takoví jsou všichni. Zda tyto hluboce zakořeněné a obtížně odstranitelné stereotypy u lidí „přiživuje“ zpravodajství černých kronik, je patrné v následujících kapitolách.

4.9.1 Cizinci

Zobrazování cizinců a menšin v tištěných médiích a v médiích obecně bezesporu výrazně formuje pohled čtenářů na danou problematiku. Dalo by se říci, že právě masmédia poskytují příjemci prvotní (a často jedinou) zkušenost s cizinci. Česká společnost je vlivem historického vývoje poměrně homogenní. Na situaci po roce 1989, kdy došlo k otevření hranic a prvnímu velkému přílivu nejen turistů, ale i cizinců rozhodnutých zde žít, reagovala a stále reagují česká média. Ta svými zprávami vytvářejí zjednodušený odraz skutečnosti, který v případě cizinců nebývá vždy lichotivý. Významnou měrou se na této skutečnosti podílí (kvůli svému zaměření) i černá kronika.

Dalo by se říci, že okřídlená novinářská poučka „dobrá zpráva, žádná zpráva“ se v případě problematiky zobrazování cizinců uplatňuje spolehlivě. Negativní zprávy se pak podepisují na vnímání cizinců většinou populace, navíc (což je horší) přispívají ke vzniku a posilování nebezpečných stereotypů o příslušnících jednotlivých kultur.

Zkoumaná periodika se ve svých zprávách cizincům rovněž věnovala. Při analýze zpráv Posla od Čerchova je nutné vycházet z politické situace počátku dvacátého století, kdy české země byly pevnou součástí mnohonárodnostní habsburské říše. Nelze tedy dost dobře vnímat německé příslušníky jako cizince, zejména ne v oblasti působení týdeníku, tedy v hraničním pásmu Českého lesa, ve kterém řada obcí (s výjimkou chodských) byla většinou německá.

Pokud bereme tento argument v potaz, zjistíme, že se cizinci objevují pouze ve dvou zprávách. První zpráva *Pozor na španělského podvodníka* (PČ 30. 7. 1911) varuje před dopisy, ve kterých Španěl prosí o zaslání hotovosti (nikterak malé), aby mohl vyplatit ze zástavy kufř.

Mnohem zajímavější je pak zpráva o pobytu Japonců v Domažlicích. Novinář Japonce představuje celým jménem, s určitou nevolí popisuje jejich způsob obživy a

posléze jejich zatčení. Snaha cizince ironizovat poznámkou o Nebeské říši se obrátí proti autorovi a usvědčí jej z neznalosti, neboť Nebeská říše se coby pojem vztahuje spíše k území Číny. Důvod k zatčení cizinců odhalí potom až poslední věta. Japonci nebyli uvězněni kvůli svým obchodům (jak se může zdát z novinářova líčení), ale protože neměli „kartu“ (platný pas)⁴⁰.

Japonci zatčeni v Praze (PČ 20. 4. 1913)

Dva Japonci, jménem Čen-Zin-Lei a Nžin-Čung-Fuan, kteří začátkem měsíce února meškali v Domažlicích, navštěvovali hostince a chodili dům o domu, prodávající různé vyřezávané figurky a hračky – a to dosti drahé – byli zatčeni tento týden v Praze. Mysleli nebožáci, že jest všude jejich „Nebeská říše“ a že si každý v Rakousku může dělati co chce, kde bud' vůbec skoro vše jest zakázáno nebo značně zdaněno. Protože neměli „kartu“, ocitli se za pražskými mřížemi.

Titulky obou zpráv pak potvrzují další zajímavý fenomén zpráv černých kronik, a sice uvádění národnosti bez zjevné souvislosti s případem, a to i tam, kde to není podstatné.⁴¹ Uvedení konkrétní národnosti v titulku lze chápat i jako jistou formu diskriminace. Zatímco trestnou činnost majority (Čechů) titulek nechá bez povšimnutí, u menšin a cizinců je národní příslušnost namnoze uvedena. Jak četná je tato praktika, ostatně dokládají titulky Domažlického deníku: *Kosovský Albánec stojí kvůli drogám opět před soudem* (DD 22. 6. 2011); *Vietnamec zabil svého krajana samurajským mečem* (DD 25. 5. 2010); *Vietnamec vezl v BMW sedm kilo marihuany. Dostal 9 let.* (DD 19. 7. 2012) Zvláště výrazný je pak titulek, který pojednává o německých floutcích (slovo má mimochodem původ v němčině), doplněný o expresivum kriminál: *Německé floutky nečeká vyhoštění, ale kriminál* (DD 30. 4. 2010) a titulek s expresivním významem slovesa válet se: *Opilý Slovák se válel před obchodem.* (DD 13. 8. 2012)

V obráceném případě (stane-li se cizinec obětí trestné činnosti českého občana) titulek zpravidla nereaguje:

---

⁴⁰ Zatímco občané Rakouska-Uherska, pokud nebyli trestně stíháni, mohli cestovat po území říše volně, pouze s jakýmkoliv platným průkazem totožnosti, cizinci museli mít při prokazování totožnosti pas (Passkarte). To se změnilo až s vypuknutím války. Zdroj: internetový portál Toulky s Tomem [online]. [cit. 16. 12. 2014]. Dostupné z: <http://www.toukystomem.cz/Ruzne/cestovani/detail>.

⁴¹ Homoláč uvádí pro tuto praktiku přílehlavý výraz: titulková xenofobie.

Kriminalisté rozlouskli loupež (DD 6. 3. 2011)

Od ledna letošního roku pátrali chebští kriminalisté po pachatelích závažného zločinu loupeže. Obětí lupičů se stal pětáctýřicetiletý cizinec. [...]

Muž vydíral cizince (nikoli Čech vydíral cizince – autorská pozn., DD 19. 9. 2011)

Za vydírání je trestně stíhán třiáctýřicetiletý muž z Domažlicka. Trestného činu se měl dopustit tím, že od června loňského roku na ubytovně v Tachově požadoval po dvacetiletém cizinci několikrát peníze. [...]

Jakou měrou přispívají takové články k utváření stereotypů o jednotlivých národech, lze ilustrovat na následujících zprávách. Pro příhraniční oblast Domažlicka je typické množství německých turistů a své početné zastoupení zde má i vietnamská menšina.

Pokud bychom pátrali po předsudcích, které se při zobecnění týkají Němců jezdících do českého příhraničí, našli bychom v různých modifikacích zhruba tyto: Němci jsou hluční, navštěvují nevěstince a kasina v blízkosti hranic a nerespektují české zákony, zejména co se týče provozu na silnicích. Pro tato tvrzení lze velmi lehce najít „oporu“ ve třech zprávách Domažlického deníku. První ze zpráv hovoří o Němci, který porušil hned dva zákony (jízda pod vlivem omamné a návykové látky, nedostatečné řidičské oprávnění):

Opilý motocyklista se srazil s felicí (DD 15. 8. 2012)

Více než promile alkoholu nadýchal šestatřicetiletý Němec, který se na motorce Suzuki JR 80 srazil v Bezvěrově s osobním autem Škoda Felicia. [...] „U řidiče vozidla byla dechová zkouška na alkohol negativní,“ uvedl policejní mluvčí Josef Aubrecht. Cizinec podle Aubrechta navíc neměl řidičský průkaz na tak silný motocykl, se kterým přes Bezvěrov jel.

Zpráva je jasnou ukázkou toho, že etnická či národnostní příslušnost je informací navíc, která s povahou trestného činu vůbec nesouvisí. Silniční pravidla porušují řidiči všech národů. Pro srovnání uvádíme článek s podobnou tematikou. Obsáhlé sdělení, které detailně rekonstruuje průběh události, cizincův původ neuvádí:

Cizinec boural a pak ujížděl v protisměru (DD 7. 4. 2011)

Alkohol nepatří za volant. To si nyní může říkat triatřicetiletý cizinec, který v opilosti řídil auto a ve Studentské ulici v Plzni způsobil hned několik dopravních nehod. Všechny našťestí bez zranění. [...]

Další zpráva popisuje soud se dvěma mladíky, kteří přepadli čerpací stanici. Autor článku kvituje nový rozsudek odvolacího soudu (dva a půl roku nepodmíněně) s poznámkou, že od nižší instance – okresního soudu – odcházeli obvinění „jen“ s deseti lety vyhoštění ze země. Dále autor při popisu činu neopomene uvést pro případ naprosto podružnou skutečnost, že zbraň – elektrický paralyzér – zakoupil jeden ze stíhaných *za 15 eur od vietnamského prodejce*. Skutečnost, že loupili občané německé národnosti, pak autor vyjádřil v textu opisem *naši západní sousedé*.

Německé floutky čeká kriminál (DD 30. 4. 2010)

Za přepadení čerpadláře na benzinové pumpě v Klenčí pod Čerchovem si dva mladíci z Německa Florian Markus Rauscher a Tobias Aschenbrenner odpykají dva a půl roku vězení. [...] Odvolací soud tak zrušil verdikt Okresního soudu Domažlice, který mladíky potrestal „jen“ deseti lety vyhoštění. [...] Dvojice poté z benzinky zmizela s 550 eury v kapse. Útěk našich západních sousedů skončil záhy. Policisté totiž floutky zadrželi v nočním klubu Pyramida v České Kubici. [...] Ještě s jedním známým se zde bavili, ale pak jim údajně došli peníze, a proto se vydali loupit.

Pro utváření předsudků u čtenáře pak není podstatný samotný zločin (jakkoli je závažný), ale jeho motiv – totiž skutečnost, že „naši západní sousedé“ loupili jen proto, aby se nadále mohli „bavit“ v nočním klubu.

Poslední zpráva (DD 11. 5. 2010), kterou otiskly zřejmě všechny celostátní deníky, rozvířila diskuzi o regulaci prostituce státem. Vraždou mladé slovenské prostitutky v jednom z folmavských nevěstinců se zabýval rovněž Domažlický deník. Brutalita činu svedla novináře k bulvarizaci článku (samotný titulěk *Hrůzné podrobnosti vraždy prostitutky vychází na světlo*, dále *Brutalita německého zákazníka v night klubu Mamba nemá obdoby; Na to, co se v pátek událo, je třeba mít skutečně silný žaludek*.)

V honbě se senzací potom autor využil k popisu událost několik neuvedených zdrojů, a tak namísto ověřených informací podal čtenáři spíše nepodložené spekulace

(Říká se, že ten Němec ji opravdu brutálně napadl, dokonce ji snad rozlomil pánev; Na chlapa se pak v klubu všichni vrhli, ale nemohli ho zmoci. Byl jako gumový, zřejmě opilý a možná i zfetovaný; Brutální zákazník prostitutky měl být celý potetovaný, což je prý památka na vězení.).

Zarážející na článku je pak četnost užití slov Němec, německý, namísto neutrálního označení (pachatel, násilník, cizinec): *německý zákazník; Dívka měla Němce na pokoji asi hodinu; Němec doslova dívku umučil; že ten Němec ji brutálně napadl; Němec čelí obvinění; Němec se z hrůzného činu bude zpovídat.*

Podobně nelichotivý obraz v černé kronice pak zaujímá další početná menšina – Vietnamci. Pokud bychom pátrali po stereotypch a předsudcích podporovaných černou kronikou, našli bychom patrně tyto: „všichni“ Vietnamci se živí tím, že prodávají padělky značkového zboží, v lepším případě provozují večerky s potravinami, v horším pak herny a nonstop bary. Není jim cizí ani distribuce drog.

Případy s paděláním zboží známých značek nejsou tak četné, jak by se mohlo zdát (což patrně souvisí s ubývajícím počtem tržnic na českých hranicích). Jediná zpráva v Domažlickém deníku (16. 11. 2011) popisuje prodej pirátsky pořízených kopií DVD nosičů. Autorův záměr nenapsat národní příslušnost pachatele podřívá formulace: *které prodával na příhraniční tržnici v Lískové.*

O výrobě a distribuci a užívání drog v souvislosti s pachatelem – Vietnamcem pojednávají v titulku tři zprávy: *V Ostromech odhalili policisté pěstírnu konopí* (DD 18. 6. 2012); *Vietnamec vezl v BMW sedm kilo marihuany. Dostal 9 let* (DD 19. 7. 2012); *Vietnamec skoro zabil svého krajana samurajským mečem.* (DD 25. 5. 2010) Poslední uvedená je zajímavá tím, že spojuje hned dva výše uvedené stereotypy. Pachatel pracoval v nonstop baru a sám užíval a distribuoval pervitin.

Trojici národů, které dostaly v černé kronice Domažlického deníku větší prostor, uzavírají Slováci. Jeden titulek se týkal krádeže *Zloděj se před strážníky schovával v křoví* (DD 4. 4. 2011) a pachatel je v článku označen jako *slovenský zloděj a lapka.* Zbylé případy řešily opilost aktérů: *Opilý Slovák se válel před obchodem* (DD 13. 8. 2012); *Žena měla přes tři promile.* (DD 24. 4. 2010) O muži novináři v článku konstatovali, že byl *hodně špinavý,* o ženě potom, že *vypila více alkoholu než bylo její tělo schopné zvládnout.*

To, že černá kronika se podílí na nelichotivém vnímání cizinců obecně, tedy i v případě, kdy neuvádí příslušnost k národu, dokazuje zpráva, kterou kapitolu zakončíme:

Cizinec onanoval v okně hotelu (DD 26. 5. 2012)

Děni na zahradě vedlejšího natáčel dvaapadesátiletý cizinec. V okně františkolázeňského hotelu stále ale nahý a při nahrávání nic netušících lidí onanoval. [...]

4.9.2 Romové

Povaha zpravodajství určeného pro co nejširší okruh čtenářů způsobuje, že se informace o minoritách dostávají do omezeného množství témat a rubrik. V praxi to znamená, že se o menšinách dozvídáme opakovaně v určitém kontextu. Romové se tak dlouhodobě (což ostatně potvrdil i výzkum obou deníků) v tisku objevují v souvislosti s kriminalitou.⁴² Další, podstatně menší oblast představuje problematika hledání zaměstnání a otázka bydlení. V souvislosti s jinými tématy se Romové do zpravodajství zpravidla nedostanou. Ve spojení Romů s kriminalitou je také zajímavé sledovat poměr zpráv, ve kterých jsou Romové pachateli a ve kterých oběťmi trestného činu. Statistika by potvrdila, že počet zpráv Rom-oběť je minimální. Výše uvedené postřehy se potom výraznou měrou podílejí na negativním vnímání Romů u majority.

Posel od Čerchova se ve zprávách černé kroniky věnoval Romům poměrně často. Ve všech zprávách, bez výjimky, Romové vystupují jako pachatelé. Nejčastěji se dopouštěli krádeží, ojediněle přepadení a veřejného pobuřování. V souvislosti s kriminalitou je nezdárka popsán jejich kočovný způsob života. Autoři Posla o Romech hovoří výhradně jako o cikánech; skupina, která přepadla na silnici továrního dělníka, je označena hanlivě jako *tlupa cikánů* a v jednom z titulků je cikánská rodina kradoucí na vsi popsána opisem:

---

⁴² Oficiální statistika romské kriminality neexistuje. Odporovala by občanským právům vést o komkolí v souvislosti s jeho trestnou činností úřední záznam, z jaké národnosti pochází. Vykazování Romů ve statistické ročence kriminality bylo na nátlak romských iniciativ a sdružení zakázáno. Existující záznamy z počátku devadesátých let dvacátého století hovoří o tom, že Romové byli ročně stíháni v 10 % až 15 % všech případů. Zdroj: ŠÍŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice*, Praha : 2001, s. 158.

Metla venkova (PČ 15. 4. 1911)

V těchto dnech utábořila se u obce Polžic na Horšovotýnsku cikánská rodina Janečkova. Sotva že se cikáni zařídili, už se tři cikánky vydaly na cestu za „obchodem“.
[...]

Čtenářsky „vděčné“ jsou autorské postřehy o romské povaze a způsobech krádeží. V jedné ze zpráv je dokonce použit frazém „po cikánském způsobu“. Relevantní pasáže tučně. *Novotný chtěl Vintra (Rom, pozn. autora) zatknouti, avšak ten se **po cikánském způsobu vytácel, brzy prosil, brzy lhal a konečně vyhrožoval, že četníka zabije.*** (PČ 23. 7. 1910); *Při vykonané prohlídce nalezena u jednoho z cikánů stříbrná medaile za chov koní, kterou cikán někde ukradl. Je vidět, že cikáni se **mnoho nerozmýšlejí, co kde sebrati a sáhnou po všem, o čem se domnívají, že má nějakou cenu.*** (PČ 30. 9. 1911)

Postřeh, který bychom si mohli při čtení zpráv černé kroniky Posla udělat, je takový, že Romové jsou zde jedinou skupinou, která je líčena pouze v negativním světle.

O Romech píše i Domažlický deník. V šesti zprávách bychom ovšem slovo Rom (neřkuli Cikán) hledali marně. Ačkoli se autoři brání přímému slovnímu pojmenování menšiny, to, že jde o Romy, je patrné s informací obsažených v článku. Snaha vyhnout se přímému pojmenování je dotažena důsledně i při popisech hledaných osob.

Důvěřivá seniorka přišla o šperky (DD 7. 4. 2012)

[...] *Poškozená vypověděla, že obě ženy byly snědé pleti, kolem 30 let. Jedna byla vysoká přibližně 162 centimetrů, štíhlé postavy a měla delší černé vlasy. Druhá byla vysoká 165 centimetrů, střední postavy. Měla černé polodlouhé vlasy, kulatý obličej a kulaté tmavé oči.* [...]

Příslušnost k etniku čtenářům rovněž prozrazují jména pachatelů a fotografie k článku (v některých případech kombinace obojího). Na pochybách čtenáře nenechají čtenáře jména Červeňák; Gondáš; Balok; Ferko; Žiga. Ve čtyřech případech (z celkových šesti) pak byla k článku pořízena doprovodná fotka pachatele, často ze soudního přelíčení.

Praxe deníku nepojmenovávat příslušnost k romské menšině přímo, ale ve zprávě poskytnout takové informace, aby se čtenář „dovtípl“ sám, je pro noviny nezbytná, v opačném případě by se jednalo o diskriminaci. Porovnáme-li obsahy jednotlivých zpráv,

zjistíme další skutečnost, a to že deník primárně otiskuje zprávy s trestnou činností, která by se dala zařadit mezi zvlášť závažné zločiny⁴³. Ačkoliv podle některých dřívějších výzkumů spočívá těžiště kriminální činnosti Romů zejména v majetkové trestné činnosti, ze zpráv deníku se o ní nedozvídáme. Deník v titulcích informuje o bezohledném přepadávání a okrádání prostitutek a jejich klientů *Chtěli zbavit Domažlicko prostitutek, půjdou sedět* (DD 12. 1. 2009), o opakovaném znásilňování čtrnáctileté dívky *U soudu simuloval. Za sex s nezletilou půjde do vězení* (DD 23. 1. 2010), o brutálním zabití bezdomovce *Muž se chtěl prát. Nakonec ubil bezdomovce k smrti* (DD 14. 3. 2012) a ubití ženy vlastním pravnukem *Zfetovaný mladík zapomněl, že prababičku umlátí žehličkou* (DD 13. 6. 2011). Připojíme-li zbylé dvě zprávy pojednávající o okradení devětaosmdesátileté ženy (viz výše) a zprávu o odsouzení muže za sex s mladistvou *Za sex s zákyní osmé třídy dostal mladík podmínku* (DD 21. 9. 2012), je obraz celistvý. Méně závažná trestná činnost nedostala ve zprávách deníku prostor.

Porovnáme-li situaci s obdobím počátku devadesátých let, kdy se ve zprávách pojmenování romského etnika objevovalo běžně, Domažlický deník přichází s rafinovanější strategií – o Romech píše stále, nicméně tak, aby jednotlivci nebyli s menšinou spojováni přímo. Čtenář volně vyjádřeno „dostane své“ a samotný deník nemůže nikdo osočit ze snahy přiživovat rasovou nesnášenlivost.

4.9.3 Duševně nemocní

Nevelkou skupinu zpráv v černých kronikách obou deníků představují ty o duševně nemocných. Definic duševních poruch⁴⁴ je celá řada, jejich samotné hodnocení prochází neustálými úpravami. V černých kronikách jsou duševně nemocní nejčastěji vnímáni jako reálná hrozba pro zbytek společnosti. Dalším důvodem pro uveřejnění je skutečnost, že svým jednáním na veřejnosti budí pohoršení.

---

⁴³ Zvlášť závažnými zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, za něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let. Zdroj: Internetový Portál veřejné zprávy [online]. [cit. 10. 01. 2015]. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=68040>.

⁴⁴ Duševní porucha je označení pro některé psychické procesy, projevující se v myšlení, prožívání a chování člověka, znesnadňující jeho fungování ve společnosti. Zdroj: HART, P.; HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha : 2004, s. 8.

Posel od Čerchova, týdeník z počátku dvacátého století, označuje duševní poruchu a nerozvinutí intelektových schopností dle soudobé terminologie jako šílenství, nebo jako choromyslnost.

Autoři Posla s termíny nakládají poměrně volně, což jim ovšem zdaleka nebrání vyřknout přesné stanovisko k dané situaci. V jedné ze zpráv autor píše, že choromyslnost pachatele byla hlavní příčinou vraždy. S autorovým hodnocením lze nesouhlasit. Přečetme-li si zprávu celou, zjistíme, že důvodů bylo několik a souvisely spíše s dlouhodobými nefunkčními vztahy v rodině.

Hrozná vražda ve Starci u Nové Kdýně (PČ 6. 4. 1913)

[...] *V jednom tamním domku bydlí tovární dělník Josef Sušický se ženou a švakry, třicetiletým ženatým Josefem a starším svobodným Matějem. Starší švagr je poněkud neduživý, mladší pak poněkud choromyslný. V rodině byly hádky a sváry na denním pořádku. V neděli přišel Sušický k ránu domů opilý z hospody a počal nadávati švagrům do mrzáků. Odpoledne po 2. hod. se hádka opakovala a mladší Josef tak se rozlítl, že za pomoci svého bratra sbil Sušického škopkem tak, že zůstal týž na podlaze ležeti. [...] Zavražděný nemoha nepořádek a nedostatek své rodiny nijak odstraniti, počal se opíjeti. [...] **Hlavní příčinou vraždy byla však částečná choromyslnost vrahova.***

Určitým typem fobie zřejmě trpěla dívka z další zprávy. Autor ji v titulku ne náhodou pojmenoval jako Šílenou tanečnici. Nezvyklé pro zprávu z Posla je, že ke zprávě není připojen žádný autorský komentář, který by před dívkou varoval. Rovněž chybí i přesnější popis (s výjimkou způsobu oblékání), který by pomohl dotyčnou identifikovat.

Šílená tanečnice (PČ 20.1. 1912)

[...] *Kolem půlnoci přišla do hospody cizí, po městsku oděná dívka a objednala si pivo. [...] Ale když potřetí vyzval mladý muž dívku k tanci, popadla tato náhle nůž a bodla ho několikrát do obličeje a těžce zranila. Děvče s nožem křičelo, že každého zapíchne, kdo se k ní přiblíží. [...] Četnictvem zjištěno, že nešťastnice je šílenou a potuluje se kdes u Nové Kdýně.*

Domažlický deník přináší celkem tři zprávy s tematikou duševních poruch. V jednom případě (DD 6. 9. 2013) jde o útěk pacienta z psychiatrické léčebny v Dobřanech. Případ je poněkud banální – podnapilého a pomočeného muže našli policisté

ležet na jedné z laviček dobřanského náměstí, a tak jej dopravili zpátky do léčebny. Pro výsledný efekt zprávy není až tak důležité, co se stalo, nýbrž to, co by se mohlo stát, pokud by se léčený muž pohyboval na svobodě déle. Jedině tak lze odůvodnit umístění zprávy (ve které „vlastně k ničemu nedošlo“) do rubriky.

Další dvě zprávy se věnují exhibicionismu mužů, respektive masturbování na veřejnosti. Deník kalkuluje s negativní odezvou a pohoršením čtenářů, proto se samotná činnost objevila v titulku obou zpráv *Chlípík se ukájel mezi paneláky před zraky lidí* (DD 21. 6. 2012); *Cizinec onanoval v okně hotelu* (DD 26. 5. 2012). Snaha podpořit nelibost čtenářů je patrná i v použití slov *chlípík*, *nechutnost*, *pořádný šok* a konstatováním, že *se tak stalo v době televizního večerníčku*. U obou zpráv je navíc uveřejněn postih, který dotyčné čeká, což nebývá u všech zpráv zdaleka pravidlem. (*Po výslechu zřejmě bude obviněn z výtržnictví, za které mu hrozí až dva roky vězení.; Případ prošetřují pro podezření z přečinu výtržnictví. Za ten hrozí cizinci až dvouletý trest odnětí svobody.*). Ačkoliv je ve zprávách řešen trest odnětí svobody, nelze jej předpokládat, aktérům reálně hrozí nařízená léčba.

4.9.4 Homosexuálové

Homosexualita se ukázala být v průzkumu deníků marginálním tématem. Nepotvrdila se praxe z devadesátých let dvacátého století, kdy se pachatelé trestných činů s homosexuální orientací dostávali do zpráv černých kronik a kdy se je autoři těchto zpráv snažili zesměšnit poznámkami o jejich brebentění a zženštilosti a celkově se od nich distancovat.⁴⁵

To, že se homosexuálové v excerpovaných zprávách prakticky neobjevují, je dáno spíše historickým kontextem, dobou, do které vydávání deníků spadá. V době vydání Posla od Čerchova (konec devatenáctého, počátek dvacátého století) byla homosexualita v Rakousku-Uhersku trestná. Konkrétně se o to postaral zákon č. 117/1852, který homosexualitu zařadil mezi trestné činy smilstva proti přírodě (společně se stykem se

---

⁴⁵ HOMOLÁČ, J. *A ta černá kronika!* Brno : 1998, kapitola Homosexuálové, s. 101.

zvířaty); takové provinění bylo trestáno těžkým žalářem od jednoho do pěti let (příčemž odsouzeny byly obě osoby jako spoluviníci).⁴⁶

Homosexualitu nebylo běžné v té době v tisku popisovat. Výjimkou se stal v roce 1895 soudní proces s Oscarem Wildem. Podrobnosti ze soudního přelíčení plnily stránky evropských deníků.⁴⁷

Homosexualita v České republice přestala být trestnou v roce 1992 (do té doby zhruba spadá studie o černé kronice Jiřího Homoláče), v roce 2006 pak byl přijat zákon o registrovaném partnerství.

Domažlický deník přináší v černé kronice jedinou zprávu spojenou nepřímo s tématem. Obhájce muže podezřelého ze znásilnění jedenáctileté dívky se dovolává posudku soudního znalce (ten skutečně ovlivní proces):

Muž podle obhájce malou dívku neznásilnil. Prý ji jen držel za ruce (DD 7. 6. 2011)
[...] *Podle soudního znalce **má muž homosexuální sklony**. V životě údajně neměl pohlavní styk s ženou, už byl souzen za znásilnění muže. Za tento čin dostal před dvěma roky od klatovského soudu podmínku. [...]*

Vyjádření je velmi korektní a rozhodně nelze hovořit o jakémkoli zesměšnění tématu či aktérů. Další zprávy výzkum deníků neposkytl.

4.9.5 Znásilnění

Znásilnění, jako projev násilí na slabším či bezmocném, je společností vnímáno jako jeden z nejdůležitějších činů vůbec. Policejní statistiky hovoří ročně asi o šesti nebo sedmi stech nahlášených případech.⁴⁸ Skutečný počet bude zřejmě několikanásobně vyšší, neboť samotný akt znásilnění je často obětí pod pohružkou dalšího násilí ze strany pachatele nebo ze studu utajován. Problematický je rovněž fakt, že ke znásilňování dochází

---

⁴⁶ SEIDL, J. a kol. *Emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*. Praha : 2012, s. 160.

⁴⁷ Před rokem 1895 byl Wilde pro českou společnost neznámým. Před procesem například nevyšla v Čechách žádná Wildova práce.

⁴⁸ Všechny číselné údaje pocházejí ze statistických přehledů kriminality Policie ČR. Zdroj: internetový portál Policie ČR [online]. [cit. 22. 01. 2015]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2011.aspx>.

nejčastěji mezi osobami, které se dobře znají, jsou mezi nimi rodinné či přátelské vazby. Ze statistik vyplývá, že jen v pouhé desetině případů se pachatel a oběť neznali. Časté a velmi rozšířené je potom mezi pachateli tvrzení (to do svých zpráv přebírají i mnozí zpravodajci), že si oběť znásilnění „zavinila“ do jisté míry sama (vyzývavým chováním, způsobem oblékání, sváděním protějšku). Tento poněkud pokřivený, nicméně mezi lidmi frekventovaný názor nemění však nic na podstatě činu.

Zpráva Posla od Čerchova s hodnotícím titulkem *Hnusný zločin* (PČ 29. 5. 1910) informuje o vraždě desetileté dívky, na které bylo podle přivolaného lékaře *vykonané násilí* ještě předtím, než byla udušena a tělo vhozeno do studny. Čin je natolik brutální, že jej autor (zřejmě sám otřesen) nikterak nekomentuje.

Také druhá zpráva *Stíhaný zločinec* (PČ 20. 1. 1912) vyniká svou krátkostí. Oběti bavorského tuláka se stala patnáctiletá dívka, která byla rovněž usmrcena. Posel se o Bavorech zmiňuje minimálně, k uveřejnění této zprávy nejspíš přispělo lakonické sdělení v závěru článku: *Utekl prý do Čech*.

Titulek následujícího článku dokazuje, že na trestném činu jedince lze kritizovat i chování vrstevníků. Ze zprávy je patrné, že se oběť s pachatelem nejspíš znala (informace o povolání). Ve zprávě je popsán i samotný čin a relativně vysoký věk oběti.

Spustlá mládež (PČ 2. 7. 1910)

Tento týden se ubírala šedesátiletá výměnkářka z Malonic do Milavče. Na cestě ji ale dle jejího udání dostihl as dvacet roků starý řeznický pomocník a dal se s ní do řeči. Sotva že popošli společně několik kroků, uchopil ji za krk, povalil na zem, ústa ucpal svojí čepicí a po delším, tuhém odporu ji znásilnil. Žena ta dobře pachatele popsala, a proto lze očekávat, že se četnictvo přičiní, aby tohoto zlosyna vypátralo a k zaslouženému potrestání odevzdalo.

Domažlický deník se k tematice vyjádřil v pěti zprávách. Srovnáme-li obsahy zpráv, zjistíme, že zpravodajci většinou popisovali závažnější případy, tedy ty, ve kterých oběť byla nezletilá (nejmladší mělo být v době činu šest let). Zprávy potvrzují jednu z policejních statistik, a sice že se oběť a pachatel důvěrně znali. Jediná zpráva, která se těmito kritériím vymyká (oběť byla plnoletá, s pachatelem neměla blízký vztah), je tato:

*Přinutil stopařku k sexu. **Je na svobodě*** (DD 19. 4. 2010)

*Devětatřicetiletý Klatovan, kterého policie zadržela poté, co násilím přinutil k orálnímu sexu 22letou stopařku z okresu Plzeň-jih **bude vyšetřován na svobodě.*** [...]

Stojí za povšimnutí zavádějící titulek zprávy, který (záměrnou?) elipsou důležité informace, přináší rozdílné, závažnější sdělení než samotná zpráva. Podstatné psáno tučně.

Časté jsou pak u Domažlického deníku velmi detailní popisy znásilnění samotného. Většinou se jedná o podrobný přepis obžaloby u soudu. Následující ukázkou charakterizuje větná skladba výrazně zrychlující děj (krátké, jednoduché věty, osamostatněný větný člen). Silně kontrastuje s předchozím odstavcem popisujícím rozhodnutí soudu. Pro srovnání uvádíme odstavce oba.

U soudu simuloval. Za sex s nezletilou ale půjde do vězení (DD 23. 1. 2010)

Osm a půl roku v nejtěžším typu žaláře. Takový osud čeká dvaasedesátiletého Matěje Baloka z Karlových Varů. [...] Verdikt se Balokovi příliš nezamlouval a v otázce odvolání si ponechal lhůtu na rozmyšlenou. Podle slov jeho advokátky je ale odvolání pravděpodobné. Lhůtu na rozmyšlenou si ponechala i státní zástupkyně. [...]

[...] **Požadoval sex.** Do toho se dívce nechtělo. Balokova touha ale byla silnější než on. Chytil ji za rameno, hodil na postel, a i když se bránila, začal s ní souložit. **Několikrát. Zvrhlostí neměl dost.** [...]

V Domažlickém deníku se u jednoho případu vyskytlo tvrzení, o kterém by se dalo říci, že dotyčná nese na činu určitý díl viny. Autorem tohoto postřehu je samotný novinář. U soudu se pachatel i oběť shodli, že pohlavní styk nebyl vynucený, což se odrazilo i na mírném trestu.

Za sex s žákyní osmé třídy dostal mladík podmínku (DD 21. 9. 2012)

[...] „Ke čtrnáctým narozeninám jsem od něj dostala náramek a pak jsme se milovali u nás doma,“ vypověděla školačka, **která je na svůj věk vyvinutá.** [...]

4.9.6 Kuriózní případy

Černá kronika v prvním plánu podává informace o závažných kriminálních deliktech, dopravních nehodách a lidských neštěstích. Toto pochmurné zpravodajství se autoři snaží občas „odlehčit“ méně závažnými sděleními. Homoláčovy postřehy o záměrném zlehčování vážných témat a ironizování obětí (ve snaze pobavit čtenáře a hlavně sebe sama) se ani u jednoho z deníků nepotvrdily. Autoři obou deníků jsou věrní žánru, společensky velmi závažné případy (vraždy, znásilnění) podávají velmi seriózně.

Na drobné, kuriózní krádeže se zaměřil Domažlický deník. Upozorňuje na ně většinou v titulcích. Zpráva *Zloděj ukradl vrtulník i sekačku* (DD 23. 2. 2012) svědčí o „apetitu“ pachatele krádeží v zahrádkářské kolonii. Vrtulník (respektive jeho model na dálkové ovládání) zmizel spolu se zmiňovanou sekačkou, klobouky, lahvemi od piva a vším, co se dalo zpeněžit. Podobně vystavěná zpráva *Žena přišla o učebnici hudební výchovy* (DD 28. 11. 2011) řeší krádež z osobního vozu, ve kterém se žádná cennost kromě batohu s učebnicí nevyskytovala. O tom, že pachatelé mají široký záběr působnosti, svědčí titulek *Z firmy zmizel přenosný záchod* (DD 23. 1. 2010). Poslední zpráva se nám snaží dokázat, že místa pro konání oslavy mohou být velmi neatřelá.

Muži seděli uprostřed vozovky na židlích (DD 28. 6. 2011)

Přátelské posezení si v neděli v poledne uspořádali dva muži uprostřed vozovky ve Slovanské ulici. „Krátko po poledni přijala hlídka oznámení, že nějací dva muži sedí na židlích uprostřed vozovky a popíjejí nápoje.“ [...]

Ve snaze pobavit čtenáře kuriózními případy nezůstal pozadu ani Posel od Čerchova. Jak lze výrazně zpestřit jinak vážnou rubriku, ostatně demonstrují následující tři zprávy:

Vlečka příčinou žaloby (PČ 8. 1. 1910)

Tyto dny obžalovala jistá slečna zdejšího mladého muže, že ji šlápl v kostele na vlečku, když v tlačenici šlo se ze schodů z kruchty. Slečna žádala za roztrhnutí vlečky náhradu. Rozumí se samo sebou, ta slečna odtáhla s prázdnem. Bylo jí dáno na srozuměnou, by budoucně v tlačenici vlečku svou spůsobně vyzdvihla.

Obilil vlastnímu otci tvář (PČ 30. 4. 1910)

Tyto dny bílil síň svou jistý mladý muž zdejší, když mezi tím jej otec jeho z čehosi káral. Syn dopálen, namočil štětku do vápna, a než se starý nadál, obilil mu tento tvář tak, že mu zrak přešel.

Zrádná listina cizinců (PČ 27. 5. 1911)

V Bavorsku bude zaveden trest pro majitele hotelů, kteří uveřejní bez svolení svých hostů jejich jména. Tato změna, jak oznamují listy má pikantní pozadí. V listině cizinců, uveřejněné v novinách, byl uveden jistý vysoký úředník s manželkou, ač jeho choť nebyla s ním v Mnichově, nýbrž meškala na venkově. [...] Výsledek byl – žaloba o rozvod.

Vlastní výzkum přinesl řadu poznatků, které sumarizuje závěrečná kapitola, v níž jsou výsledky zkoumání porovnány s Homoláčovými závěry. Podkapitola věnující tematickému zaměření zpráv z pozice aktérů svými příklady dokládá, jak lze posilovat předsudky panující ve vztahu k menšinám.

5 Černá kronika ve vyučování

Kapitola popisuje konkrétní možnosti práce s černou kronikou. S rubrikou lze ve vyučování pracovat a zpestřit průběh hodin. Nabízí se uplatnění v souladu s rámcovým vzdělávacím programem v českém jazyce, ale i ve výchově k občanství, etické a dopravní výchově na druhém stupni základních škol (pozn. oborové zaměření autora).

Největší potenciál má černá kronika v hodinách českého jazyka, zejména pak při hodinách slohu. Úkoly mohou být rozmanité, ne nutně morbidní. Následující příklady jsou vhodné pro žáky osmého nebo devátého ročníku; počítají s určitou stylistickou zkušeností řešitelů. Tato kapitola uvádí úkolů několik (nejen do hodin ČJ), u většiny je připojeno možné řešení.

Úkol č. 1 – „Pachatel“ desetkrát jinak

Vhodný do hodiny českého jazyka, prohlubování slovní zásoby.

Zadání: Pomozte novináři vymyslet pojmenování pro pachatele do titulků následujících zpráv tak, aby se neopakovala a nenudila čtenáře.

Do citroěnu se vloupal

, který se válel na veřejných záchodcích, nadýchal 3.8 promile

Čtrnáctiletý   přepadl bezmocnou důchodkyni

Opilý   boural v ulici Nad Týncem

se pokusil zabít otce své přítelkyně

prodával po Plzni pervitin

nepřecházeli podle pravidel

Mladý   prý chtěl na balkoně pálit knihy

graffiti poničil fasádu střední školy

Černý   zbil při kontrole revizora

Úkol ověřuje slovní zásobu žáků, schopnost logického úsudku. Správných odpovědí může být několik – významnou roli zde má jazyková kreativita řešitelů. Žák by měl svou odpověď argumentovat. U nesprávných odpovědí se tak lze dobrat podstaty chybného úsudku.

Možná řešení: zloděj – opilec – mladík – řidič – nápadník – narkoman – chodci – žhář – sprejer – černý pasažér.

Úkol č. 2 – Varuj titulkem

Vhodný jako aktivizační prvek do hodin výchova k občanství, dopravní výchova.

Zadání: Novináři často píšou o tragédiích a případech, kterým se dalo snadno zabránit.

Vaším úkolem je vymyslet vhodný titulek k následujícím událostem, který by varoval čtenáře:

- 1. Kvůli nedodržení pitného režimu v červenci zkolaboval při jízdě šedesátiletý řidič autobusu.*
- 2. Dvacetiletý mladík při přecházení přechodu na červenou způsobil dopravní nehodu, při níž zemřel.*
- 3. Žena ponechala v nákupním centru vozík bez dozoru. Ztratila se jí kabelka s doklady a peněženkou a také kabát. Ochránka supermarketu neznámého pobertu nedostihla.*
- 4. Šedesátiletý řidič při předjíždění vozidla zapomněl zkontrolovat dění ve zpětném zrcátku. Byl smeten vozidlem, které se rozhodlo rovněž předjíždět.*
- 5. Podnapilý vodák nemající plovací vestu utonul při sjezdu jezu u Zlaté Koruny.*

Úkol postavený rovněž na kreativitě žáků a jejich schopnosti vyvodit z popisu události možné riziko, zobecnit jej a podat ve zkratce v podobě titulku jako varování širokému spektru čtenářů.

Možná správná řešení titulků:

- 1. Řidiči, dodržujte v tropických dnech pitný režim!*
- 2. Zbytečná smrt na přechodu. Vyplatí se přecházet na červenou?*
- 3. Ochránka supermarketu radí: Nenechávejte své věci bez dozoru!*
- 4. Zpětné zrcátko: Pohled, který Vám zachrání život*
- 5. Bezpečně na vodu? Střízlivý a s vestou*

Úkol č. 3 – Černá kronika a beletrie

Vhodný do hodin českého jazyka, propojuje literární výchovu se stylistikou.

Zadání: Z následujících tří literárních úryvků utvořte krátkou zprávu pro rubriku černá kronika. Zaměřte se na popisovaný zločin a ve zprávě popište co, kde, kdy a jak se stalo. Nezapomeňte vytvořit titulek zprávy.

Úryvek č. 1 – Jaroslav Foglar, Vrah přijde v noci, 1968

„Asi dvacet kilometrů cesty odtud,“ začal jeden z četníků, „v osadě Černé vrchy zabil dnes dopoledne velmi nebezpečný člověk starší ženu a oloupil ji o několik set korun. Projížděl osadou s malým poutovým cirkusem, vystupoval v něm jako vrhač nožů. Po činu uprchl, ale celý kraj už je vzhůru, lidé ve vsích i na samotách dostali výstrahu, aby mu nikdo neposkytoval nocleh, nedával mu jídlo a bude-li možno, aby byl zadržen. Naše četnická posádka s dobrovolníky prohledává lesy kolem místa vraždy, ale je velmi pravděpodobné, že vrah je někde přes den ukryt a že bude postupovat k útěku až v noci. Zdá se, že bude prchat směrem sem, přes řeku na železnici. Možná přijde v noci i k vám a pokusí se ukrást chleba nebo vůbec nějaké jídlo. Dejte si tedy pozor, zásoby někam uklidte nebo zamkněte, aby se k nim nedostal. A ještě něco: vrah je silně ozbrojen, má několik vrhačských nožů, umí jimi mistrně vrhat - a je odhodlán ke všemu, třeba i k nové vraždě, aby si vynutil cestu k útěku!“

Úryvek č. 2 – Jaroslav Hašek, Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války, 1921

„Tak nám zabili Ferdinanda,“ řekla posluhovačka panu Švejkovi. [...] „Kerýho Ferdinanda, paní Müllerová?“ otázal se Švejk, nepřestávaje si masírovat kolena, „já znám dva Ferdinandy. Jednoho, ten je sluhou u drogisty Průši a vypil mu tam jednou omylem láhev nějakého mazání na vlasy, a potom znám ještě Ferdinanda Kokošku, co sbírá ty psí hovínka. Vobou není žádná škoda.“ „Ale, milostpane, pana arcivévodu Ferdinanda, toho z Konopiště, toho tlustýho, nábožnýho.“ „Ježíšmarjá,“ vykřikl Švejk, „to je dobrý. A kde se mu to, panu arcivévodovi, stalo?“ „Práskli ho v Sarajevu, milostpane, z revolveru, vědí. Jel tam s tou svou arcikněžnou v automobilu.“

Úryvek č. 3 – Cormac McCarthy, Dítě Boží, 1973

Balardovy nové boty mlaskaly v bahně, když zamířil k pick-upu. Pušku nesl v podpaží a v ruce měl baterku. Když došel k autu, rozsvítil baterku a ve žlutém kuželu světla se objevily bílé obličejové chlapce a dívky, kteří si leželi v náručí. Dívka promluvila první. Hlesla: „Má pušku.“ Ballard měl v hlavě prázdno. Poručil: „Ukažte mi řidičskéj průkaz.“ „Na to nemáte právo,“ ohradil se mladík. „To posoudím já,“ řekl Ballard. „Co tady nahoře děláte? „Jenom tu sedíme,“ špitla dívka. Mladík sáhl na přístrojovou desku a otočil klíčem zapalování a snažil se nastartovat. „Vypni to,“ rozkázal Ballard. Motor nenaskočil. Mladík zvedl ruku, jako by chtěl odstrčit hlavěň, a Ballard mu prostřelil krk. Sesunul se na bok do dívčina klína. „Může si za to sám,“ řekl Ballard. „Varoval jsem ho idiota. Radši polez ven.“ „Co chcete dělat?“ „To vim já a ty se to brzo dozvíš. Votoč se,“ přikázal Ballard. Chytil ji za rameno a otočil, přiložil jí ústí pušky na spodinu lebeční a vystřelil.

Úkolem žáků je z úryvků literárních děl vypreparovat trestný čin a popsat jej v krátké zprávě. Zpráva by měla obsahovat pouze informace patrné z textu, neměly by být domyšleny a výrazně měněny. Žák si v praxi nacvičí převod textu z jednoho funkčního stylu do druhého, na úryvcích a vlastním zpracování lze demonstrovat rozdílnost, ale i styčné body uměleckého a publicistického stylu.

Úkol č. 4 – Filmový scénář

Vhodný do hodin českého jazyka, filmové a audiovizuální výchovy.

Zadání: Obsah následující zprávy se pokuste přepsat do podoby scénáře. Napište pravděpodobný dialog zlodějů v době krádeže, krátce před a po ní. Můžete rovněž připojit třetí postavu – přímou řeč pracovníka ostrahy. Zamyslete se, co mladíky (v dialogu je pojmenujte) ke krádeži vedlo, jaký mohli mít motiv? Motiv můžete zpracovat do dialogu.

Mladíci chtěli sebrat dvě pivní přepravky (Domažlický deník 6. 12. 2012)

Pracovník bezpečnostní agentury přistihl dva dvacetileté mladíky ve chvíli, kdy se pokoušeli odcizit dvě prázdné pivní přepravky ze skladu obchodu. Mladíci skončili v rukou policistů.

Úkolem žáků je napsat uvěřitelný reálný dialog (trialog) pachatelů a pracovníka ochranky ve vypjaté situaci – pokusu o krádež. Přímá řeč by měla situaci věrně přiblížit, tak aby čtenářovi scénáře bylo jasné, co se stalo.

Úkol č. 5 – Zákon jsem já

Vhodný do hodin výchova k občanství, etická výchova.

Zadání: V následujících zprávách jsou popsány rozličné trestné činy. Vaším úkolem bude po pečlivém uvážení stanovit způsob a výši trestu pro pachatele. Své rozhodnutí podobně jako soudce zdůvodněte. (pozn. zprávy v úkolu jsou autorskou prací)

Nadýchal opravdu hodně

Jednačtyřicetiletý muž z Domažlicka řídil dne 18. září 2012, v nočních hodinách, osobní motorové vozidlo Škoda Octavia v katastru obce Poběžovice. Kontrola dokladů dopadla v pořádku, orientační dechová zkouška však již ne. Ta prokázala požití alkoholického nápoje před jízdou a bylo naměřeno 2,54 promile alkoholu v dechu.

Policisté na služebně muži sdělili podezření z trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky, za který jí lze uložit trest odnětí svobody až na ???, peněžitý trest nebo zákaz činnosti.

Odsouzen za brutální vraždu seniora

Krajský soud v Plzni uložil osmatřicetiletému recidivistovi Janu Markovi z Holýšovska ??? let vězení za brutální vraždu seniora, která se stala před více než dvěma lety v Stříbře na Tachovsku. Osmnáctkrát trestaný muž vinu odmítá.

Podle státního zástupce Petra Nejedlého Marek v listopadu 2012 vnikl do domu osmašedesátiletého muže, který žil sám, a zavraždil ho zardoušením a opakovanými údery do hlavy. Obžalovaný je nyní ve vězení, kde si již odpykává trest 2,5 roku za sériové krádeže. Za svého života byl trestán osmnáctkrát.

Ukradl salám za patnáct korun

Muž v obchodním domě v Domažlicích odcizil salám v hodnotě patnáct korun. Ten z části snědl, zbytek si vložil do kapsy a následně prošel bez zaplacení zboží pokladní zónou, kde ho zastavil pracovník bezpečnostní agentury. Muž se k činu přiznal, přivolání policisté případ řešili jako ??? a udělili dotyčnému na místě pokutu.

Výběr případů je záměrný. Dva z nich se diametrálně liší společenskou závažností (drobná krádež x vražda). Třetí z případů (řízení vozidla pod vlivem návykové látky) je velmi frekventovaný. Žáci na základě vlastní úvahy posoudí předložené případy, rozhodnou o výši a způsobu trestu. Jejich stanovisko (ze zkušenosti vyplývá, že žáci navrhuji vyšší tresty) je poté žádoucí srovnat z trestním zákoníkem ČR, který za řízení pod vlivem návykové látky stanovuje trest odnětí svobody až na jeden rok (pokud není nikdo zabit), za vraždu v rozmezí deseti až osmnácti let a drobnou krádež řeší jako přestupek, nejčastěji pokutou udělenou na místě.

Výše uvedené úkoly jsou ukázkou toho, že i s nepříliš typickým školním tématem lze v hodinách pracovat, a zpestřit tak jejich průběh. Možných úkolů je s ohledem na nepřehledné množství materiálů celá řada. Pro nácvik slohu a jednotlivých funkčních stylů stojí za zmínku možnost převodu většiny zpráv černé kroniky do prostě sdělovacího či

umělecké stylu. Lze tedy s úspěchem využít černou kroniku pro nácvik slohového útvaru vypravování.

6 Závěr

Závěrem shrneme poznatky vzešlé z analýzy zpráv obou deníků a porovnáme je se situací v rubrice v letech 1990–1992, tak jak ji zachytil ve své studii Homoláč. Nejprve budeme věnovat pozornost výrazovým prostředkům černých kronik, posléze tematickému zaměření zpráv. V závěru kapitoly jsou poznatky pak sumarizovány v podobě přehledné tabulky.

V otázce **nespisovných** lexémů lze konstatovat, že tyto byly užívány u obou periodik. Zatímco u Posla od Čerchova tvořily součást autorského textu (*učinit si pořádné bene, jítí fechtem, obšlápnout*), Domažlický deník využíval slang drogové scény (*marjánka, nádobíčko*), slang policejní (*pořádnou ránu má na svědomí zloděj, je sice 4 roky čistý*); v neposlední řadě se ve zprávách nespisovné jednotky objevily v promluvách osob spojených s případem (*trochu jsem nafackoval manželce*).

S **expresivitou** pracovaly obě tiskoviny. Výrazná byla přítomnost expresivity adherentní, zejména u Domažlického deníku (*vymetat hospody, valit oči, nadělat paseku*). Autoři pracovali s deminutivy (útočení na čtenářovy emoce – *babička, dívenka* ve zprávě o loupežné vraždě). Deminutiva měla rovněž zesměšnit počínání pachatelů v očích čtenáře (*zlodějíčci skončili v rukou zákona*).

Také **klišé a ustálené obraty** se objevily ve zprávách obou tiskovin. U Posla ustálené obraty mapovaly průběh vyšetřování (*pachatel jest neznámý, po vrahu se pátrá*). Klišé se týkala případů, ve kterých si někdo ublížil „z nešťastné lásky“. Domažlický deník přebíral ve velkém ustálené obraty z policejních svodek a z vyjádření mluvčích k případu. Mezi nalezená klišé patřila spojení *zmizet za bílého dne, známý obral známého, doplatit na dobrotu*.

Rým a slovní hříčka se vyskytly pouze u Posla od Čerchova, a to ve velmi omezené míře.

Rovněž **odkazy na jiné texty** jsou doloženy v malém počtu zpráv. U Posla jde o narážku na Nerudovy Trhany. V Domažlickém deníku odkazovaly aluze k lidové písni *Co jste hasiči, co jste dělali (Hospodu hasiči shořet nenechali)* a k polce Na Vlachovce (*Padla facka na sále*).

Přímá řeč u Posla od Čerchova je originálním konstruktem autora, který tak posouvá zprávu do roviny příběhu. Často bývají promluvy aktérů velmi absurdní a nepravděpodobné. Domažlický deník používá ve velkém přímou řeč policejních mluvčích a jako součást titulků zprávy (*„Je mi to líto, neměl jsem to dělat,“ řekl vrah spoluvězně; Zabiju tě! Křičel muž s nožem na Plzeňanku*).

Nápadité **pojmenování pachatele** bylo příznačné pro Posla (*dva výtečníci z oboru krádeže, známé veselé dívčiny, přítelkyně volné lásky*). Typickým pro týdeník je ironie při volbě pojmenování (*stateční rytíři, něžný milenec, ctihodní hosté, nadějní hoši*). Domažlický deník se v tomto ohledu držel „více při zemi“, častá jsou jména tvořená podle povahy trestného činu (*mlsný Plzeňan, žízňivý zloděj, pervitinová královna*).

S **autorskými komentáři** se setkáváme ve větší míře u Posla, u Domažlického deníku jsou spíše výjimečné; zpravidla tvoří úvod zprávy. Posel svými komentáři vtipně glosuje případy, připojuje je jako varování nebo jako povzdech nad zkažeností doby (*stálou rubriku mohli bychom otevřít; není snad dne, aby v okolí našem nestala se nějaká krádež*). Časté je také obracení se na čtenáře (*doufáme, že v pátrání bude obecnstvo nápomocno; obecnstvo se žádá*).

Z uvedených poznatků lze doložit, že u Posla od Čerchova převažuje výrazný autorský přístup, zatímco Domažlický deník se spíše drží neutrálních agenturních zpráv a policejních svodek, které ve větší či menší míře upravuje. Trend odpozorovaný Homoláčem (výrazná jazyková proměna rubriky, snaha čtenáře i sebe sama bavit) se u Domažlického deníku ve zprávách z let 2010–2012 nepotvrdil. Tento postup bychom mohli v některých aspektech (výrazné ironizování některých zpráv, originální a nápadité pojmenovávání pachatelů a častá přítomnost autora ve zprávě v podobě komentáře) spíše přisoudit staršímu Poslu od Čerchova.

V následující části jsme se zaměřili na tematické zaměření zpráv z pozice jednotlivých aktérů. V zobrazování **cizinců** je zajímavé sledovat zprávy v Domažlickém deníku (Posel od Čerchova, jako týdeník vycházející v mnohonárodnostním státě, o cizincích píše spíše výjimečně). Průzkum prokázal, že autoři deníku se běžně dopouštějí tzv. titulkové xenofobie (uvádějí národnost i tam, kde to povaha zprávy nevyžaduje, např. *Opilý Slovák se válel před obchodem*). Zprávy rovněž posilují u čtenářů vytváření předsudků a stereotypů o cizincích na našem území (viz zprávy o Němcích, Vietnamcích, Slovácích v kapitole 4.9.1).

Romové jako specifická menšina v Čechách získávají pozornost v médiích, zejména ve zprávách černé kroniky. Obě periodika se romské menšině věnují – rozdílný je však přístup. Zatímco Posel jedince z menšiny pojmenovává přímo a píše o majetkové trestné činnosti, Domažlický deník menšinu neuvádí, čtenář se však skutečnost snadno dovtípí z doprovodných fotografií a jmen pachatelů. Deník ve spojení s trestanými Romy píše výhradně o zvláště závažných zločinech (vražda, znásilnění) a majetkovou trestnou činnost, která by měla tvořit podle statistik většinu případů u pachatelů romského původu, zcela opomíjí. Deník přizívuje již tak negativní vnímání menšiny a posiluje převládající předsudky a stereotypy.

Poznatky z obsahových rozborů zpráv o cizincích a Romech přispívají k rozdělení společnosti na My a Oni, kde většinové My se proti Oni výrazně vymezuje. Tento závažný poznatek zdaleka překračuje rámec rubriky černá kronika do celospolečenského problému.

Duševně nemocní se objevují ve zlomku zpráv. Nejčastěji jako možná hrozba pro ostatní (*Z opilce se vyklubal pacient psychiatrie*), anebo v případech, kdy budí veřejné pohoršení (*Chlípínik se ukájel mezi paneláky před zraky lidí*).

O **homosexuálech**, s výjimkou jediného případu ve zprávě DD, rubriky nepojednávají. Nepotvrdilo se ani poznání Homoláče, že by tato skupina byla ve zprávách zesměšňována.

Zprávy o **znásilnění** se objevily v obou tiskovinách. Články je jednoznačně odsoudily, neobjevila se tvrzení, že oběti si do jisté míry mohou za znásilnění samy (pomineme-li autorskou poznámku v DD, že *dívka byla na svůj věk vyvinutá*). Pro Domažlický deník je potom typické, že detailně popisuje průběh aktu.

Diplomová práce provedla jazykový a tematický rozbor novinové rubriky černá kronika ve dvou periodikách teritoriálně spjatých s regionem Domažlicka. Studie rovněž popisuje možnosti práce s černou kronikou ve vyučovacích hodinách na druhém stupni základních škol. Pro možný další výzkum se nabízí možnost analyzovat černou kroniku v rozmezí let 1948–1989. Tento časový úsek ve vývoji rubriky nebyl doposud výrazněji rozpracován.

Následující tabulka sumarizuje poznatky vzešlé z výzkumu.

výrazové prostředky, obsahové zaměření	Homoláč 1990–1992	Posel od Čerchova 1910–1912	Domažlický deník 2010–2012
nespisovnost	ano, výrazná u autora	ano, výrazná u autora	ano, součást svědeckých výpovědí
expresivita	ano	ano, expresivita inherentní	ano, expresivita adherentní, deminutiva
klišé a ustálené obraty	ano, zejména z policejních svodek a agenturních zpráv	ano, popisují průběh vyšetřování	ano, zejména z policejních svodek a agenturních zpráv
rým a slovní hříčka	časté, zejména v titulku	omezeně, 2 nálezy	-
odkazy na jiné texty	časté	omezeně, 1 nález	omezeně, dva nálezy
přímá řeč	ano, posouvá zprávu do příběhu	ano, posouvá zprávu do příběhu	ano, jako řeč policejních mluvčích
pojmenování pachatele	výrazný autorský přínos, nápaditost originalita	výrazný autorský přínos, nápaditost originalita	převažují běžná pojmenování
autorské komentáře	ano, projev autorského přístupu	ano, projev autorského přístupu	omezeně, tvoří úvod zprávy
cizinci	titulková xenofobie	omezený počet zpráv	titulková xenofobie
Romové	zprávy podporují předsudky	zprávy podporují předsudky	zprávy podporují předsudky
duševně nemocní	stereotypní popis nemoci	stereotypní popis nemoci	jako hrozba pro společnost, budící pohoršení
homosexuálové	zesměšňování skupiny	-	korektní vyjadřování
znásilnění	ano, oběť spoluviníkem	ano	ano, popisy aktu

7 Resumé

Černá kronika ve dvacátém století (srovnávací studie)

Diplomová práce analyzuje novinovou rubriku černá kronika v českém tisku ve dvacátém století. Analyzována byla dvě periodika, týdeník Posel od Čerchova a Domažlický deník. Posel od Čerchova vycházel mezi roky 1872–1945. Pro výzkum byly použity zprávy z let 1910–1912. Domažlický deník vychází od roku 1994 do současnosti. Pro práci byly klíčové zprávy z let 2010–2012. Zprávy byly zkoumány po stránce jazykové (nespisovnost, expresivita, klišé a ustálené obraty, rým a slovní hříčka, odkazy na jiné texty, přímá řeč, pojmenování pachatele, autorské komentáře) a po stránce obsahové (cizinci, Romové, duševně nemocní, homosexuálové, znásilnění). Výsledky výzkumu byly mezi sebou porovnány.

Klíčová slova: černá kronika, Posel od Čerchova, Domažlický deník, cizinci, Romové, duševně nemocní, homosexuálové, znásilnění.

Black chronicle of the twentieth century (comparative study)

The diploma thesis deals with newspaper rubric Black Chronicle in the Czech press in the twentieth century. In the work are analyzed two periodicals, the weekly newspaper Posel od Čerchova and the daily newspaper called Domažlický deník. Posel od Čerchova had been published between 1872–1945. For research were used reports from years 1910–1912. Domažlický deník is published since 1994 to the present. For the diploma thesis were used key reports from years 2010–2012. The reports were examined in terms of language (informality, expressivity, clichés and common phrases, rhyme and wordplay, references to other texts, direct speech, naming perpetrators, authors, comments) and in terms of content (foreigners, the Roma, the mentally ill, homosexuals, rape). The results of the research were compared with each other.

Keywords: black chronicle, Posel od Čerchova, Domažlický deník, foreigners, the Roma, the mentally ill, homosexuals, rape.

8 Použitá literatura a internetové zdroje

Literatura:

- BARTOŠEK, J. *Žurnalistika : úvod do studia*. Olomouc : FF UPOL, 1997.
- HART, P.; HARTLOVÁ, H. *Psychologický slovník*. Praha : Portál, 2004. ISBN 978-80-7367-569-1.
- HOMOLÁČ, J. *A ta černá kronika!*. Brno : Doplněk, 1998. ISBN 80-7239-015-5.
- HUGO, J. a kol. *Slovník nespisovné češtiny*. Praha : Maxdorf, 2009. ISBN 978-80-7345-198-1.
- JIRÁK, J.; KÖPPLOVÁ, B. *Média a společnost*. Praha : Portál, 2003. ISBN 80-7178-697-7.
- OSVALDOVÁ, B.; HALADA, J. *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. Praha : Libri, 1999. ISBN 80-85983-76-1.
- OSVALDOVÁ, B. a kol. *Zpravodajství v médiích*. Praha : Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1899-9.
- OSVALDOVÁ, B.; HALADA, J. a kol. *Praktická encyklopedie žurnalistiky a marketingové komunikace*. Praha : Libri, 2001. ISBN 978-80-7277-266-7.
- RUŠ-MOHL, S.; BAKIČOVÁ, H. *Žurnalistika : komplexní průvodce praktickou žurnalistikou*. Praha : Grada, 2005. ISBN 80-247-0158-8.
- SEIDL, J. a kol. *Od žaláře k oltáři : emancipace homosexuality v českých zemích od roku 1867 do současnosti*. Brno : Host, 2012. ISBN 978-80-7294-585-6.
- ŠIŠKOVÁ, T. *Menšiny a migranti v České republice*. Praha : Portál, 2001. ISBN 8071786489
- TRAMPOTA, T. *Zpravodajství*. Praha : Portál, 2006. ISBN 80-7367-096-8.
- ZIMA, J. *Expresivita slova v současné češtině*. Praha : Academia, 1961.

Internetové zdroje:

Internetový portál Asociace českých stavebních spořitelén. Dostupné z: <http://www.acss.cz>.

Internetový portál Slovník spisovného jazyka českého. Dostupné z: <http://ssjc.ujc.cas.cz>.

Internetový portál Policie České republiky. Dostupné z: <http://www.policie.cz>.

Internetový portál Toulky s Tomem. Dostupné z: <http://www.toulkystomem.cz>.

Internetový portál VLTAVA-LABE-PRESS a.s. Dostupné z: <http://www.vlp.cz>.

Internetový portál Wikipedia. Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org>.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz>.